

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

SABINA ZAJC

ELEMENTI LEGALIZMA KOT POSEBNOST KOMUNISTIČNE UREDITVE LJUDSKE  
REPUBLIKE KITAJSKE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

SABINA ZAJC

Mentor: izr. prof. dr. Andrej Lukšič

ELEMENTI LEGALIZMA KOT POSEBNOST KOMUNISTIČNE UREDITVE LJUDSKE  
REPUBLIKE KITajsKE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2007

## ELEMENTI LEGALIZMA KOT POSEBNOST KOMUNISTIČNE UREDITVE LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKJE

Na oblikovanje komunističnega sistema Kitajske je poleg marksistične teorije in leninizma ter maoizma vplivala tudi tradicionalna kitajska miselnost, ki se je razvijala v antičnih filozofskih šolah. Na oblikovanje političnega sistema je med drugim vplivala filozofska šola legalizma, ki se je skupaj z ostalimi filozofskimi šolami izoblikovala v obdobju Vojskujočih se držav. S pojavom legalizma se na Kitajskem prvič pojavi pojem enakosti pred zakonom, ki je v njihovi miselnosti predstavljal predvsem enakost pri kaznovanju. Zagovarjali so strogo kaznovanje, pri čemer so se opirali na sistem kaznovanja in nagrajevanja, katerega je utemeljil Shang Yang. Cilj legalizma je bil vzpostavitev absolutne oblasti vladarja in popoln nadzor nad posamezniki v družbi. Legalizem je edinokrat nastopal kot državna doktrina v dinastiji Qin. V kronološko zaporedni dinastiji Han, kjer državna doktrina postane konfucianizem, se legalizem in konfucianizem spojita v t. i. hansko konfucianstvo, ki je bilo državna doktrina vse do 19. stoletja. Po nastanku Ljudske Republike Kitajske leta 1949 se največ elementov legalizma pojavlja predvsem v obdobju kulturne revolucije. V sodobni kitajski državi pa se legalistični elementi pojavljajo v kazenskem zakoniku v obliki kazni javnega nadzora in v obstoju visokih zapornih kazni. V času prestajanja zaporne kazni pa so zaporniki podvrženi prisilnemu delu v zaporih in prevzgojnih kampih.

Ključne besede: Kitajska, legalizem, komunizem, kulturna revolucija, kazenski zakonik Kitajske.

## ELEMENTS OF LEGALISM IN COMMUNISTIC POLITICAL SYSTEM OF PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Traditional Chinese thought, which was developed in ancient philosophical schools, besides Marxism, Leninism and Maoism, influenced Communist political system development in China. Philosophical school of Legalism, which influenced development of Chinese political system, was developed in Warring States period with other schools. Conception of equality before law was for the first time present in China with the appearance of the school of Legalism, which in Legalist idea meant equality before punishment. They advocated severe punishments, which were based on punishment and reward system developed by Shang Yang. Legalist goal was absolute power of the ruler and total control over people in society. In Qin dynasty, Legalism was the only state doctrine. In the next Han dynasty, state doctrine was Confucianism, Legalism and Confucianism melted together into the so-called Han Confucianism, which represented state doctrine in China until 19th century. After People's Republic of China was founded in 1949, the most Legalist elements were present in the Cultural Revolution period. In contemporary Chinese state, Legalist elements are present in criminal law, as in public surveillance penalty and very long term imprisonment. During imprisonment prisoners are subjected to forced labor in prisons and working camps, which are for reeducation through labor.

Key words: China, legalism, communism, Cultural revolution, Criminal Law of the People's Republic of China.

## KAZALO

|                                                                              |    |
|------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>1. UVOD</b>                                                               | 5  |
| <b>2. LEGALIZEM</b>                                                          |    |
| 2.1 Zgodovinsko ozadje – nastanek filozofskih šol                            | 7  |
| 2.2 Šola legalizma (fa jia – 法家)                                             | 9  |
| 2.3 Predstavniki legalizma                                                   | 10 |
| 2.4 Legalizem kot državna doktrina dinastije Qin                             | 12 |
| <b>3. LEGALISTIČNI POGLED NA DRŽAVO IN VLADANJE</b>                          |    |
| 3.1 Teoretična izhodišča (Han Fei Zi – 韩非子)                                  | 14 |
| 3.2 Implementacija (Shang Yang – 商鞅)                                         | 18 |
| <b>4. LEGALIZEM V PREVLAJUJOČI DRŽAVNI DOKTRINI</b>                          |    |
| <b>KONFUCIANIZMA (dinastija Han – 汉 206 pr. n. št.–220)</b>                  | 22 |
| <b>5. ELEMENTI LEGALIZMA V OBLIKOVANJU IDEOLOGIJE LJUDSKE</b>                |    |
| <b>REPUBLIKE KITAJSKE: paralele med legalizmom in maoizmom oz. kitajskim</b> |    |
| <b>komunizmom</b>                                                            |    |
| 5.1 Zgodovinsko obdobje nastanka Ljudske Republike Kitajske                  | 26 |
| 5.2 Teoretična izhodišča (Mao Zedong – 毛泽东)                                  | 29 |
| 5.3 Implementacija (politike komunistične partije Kitajske)                  | 31 |
| 5.3.1 Ljudske komune in politika velikega skoka naprej                       | 32 |
| 5.3.2 Kulturna revolucija (Wenhua Dageming – 文化大革命) – absolutna moč          |    |
| vladarja                                                                     | 34 |
| <b>6. ELEMENTI LEGALIZMA V SODOBNI KITAJSKI DRŽAVI – KAZENSKO</b>            |    |
| <b>PRAVO</b>                                                                 | 45 |
| 6.1 Kazenski zakonik dinastije Qin                                           | 49 |
| 6.2 Kazenski zakonik Ljudske Republike Kitajske                              | 55 |
| 6.3 Primerjava zakonov dinastije Qin in Ljudske Republike Kitajske           | 66 |
| 6.4 Elementi legalizma v kazenskem zakoniku Ljudske Republike Kitajske       | 69 |
| <b>7. ZAKLJUČEK</b>                                                          | 77 |

## **1.UVOD**

Vsaka država ima sebi lasten in specifičen politični sistem. Pri oblikovanju političnih sistemov držav so bile navzoče različne kulturno-zgodovinske posebnosti, ki so lastne vsaki državi posebej in njeni ureditvi dajejo poseben pečat. Tako se sistemi s podobno ureditvijo med seboj razlikujejo po kulturno-zgodovinskih ozadjih.

V svojem delu se bom osredotočala na posebnosti političnega sistema Ljudske Republike Kitajske. Na oblikovanje komunističnega sistema Kitajske je poleg zahodne marksistične teorije in leninizma ter maoizma vplivala tudi tradicionalna kitajska miselnost, ki se je razvijala in utrjevala v antičnih filozofskih šolah.

Predmet raziskave bo osredotočen na šolo legalizma, s katero se na Kitajskem pojavi zametek pojma pravne države in enakosti pred zakonom.

Prisotnost legalističnih prvin bom skušala dokazati skozi teorijo in prakso kitajske države vse od zgodnjih obdobj zgodovine, preko obdobja ustanovitve in razvoja Ljudske Republike Kitajske leta 1949, pa vse do današnje, sodobne Kitajske države.

V doktrini legalizma se bom ukvarjala predvsem s sistemom kaznovanja v smislu kazenskega prava, kakršnega je utemeljil Shang Yang. Podobnosti antičnega in sodobnega sistema kaznovanja bom iskala na podlagi teorij in kazenskega zakonika sodobne in antične Kitajske.

Z dokazovanjem legalističnih prvin, ki so bile navzoče pri oblikovanju Ljudske Republike Kitajske in katere se kažejo še danes v njenem ustroju, bom izpostavila specifično komunistične ureditve Kitajske.

Raziskava legalističnih prvin v ustroju Ljudske Republike Kitajske bo slonela na treh predpostavkah:

1. Dinastija Qin (221 – 206 pr. n. št.) je bila prva in tudi edina država s popolnoma legalistično ureditvijo. Tako je legalizem kot filozofska miselnost nastopal tudi kot državna doktrina. Čeprav se legalizem po obdobju dinastije Qin nikoli več ni pojavljal

v vlogi vodilne državne doktrine, je močno vplival na politično miselnost in na praktično politiko tradicionalne Kitajske.

0. Legalizem se je že v zgodovini, natančneje v dinastiji Han (206 pr. n. št. – 220 n. št.), spretno prepletal s konfucianizmom, ki je bil vladajoča državna doktrina vse do devetnajstega stoletja. Na podlagi zgodovinskih predpostavk lahko domnevamo, da se je nekaj legalističnih prvin obdržalo tudi pod krinko komunizma.
0. Obstoj visokih kazni in smrtne kazni v današnjem kazenskem sistemu Kitajske ter veliko število letnih usmrtitev. Vse to kaže na izjemno strogost kazni, ki pa so značilne oziroma jih opredeljuje pri pogledu na državo in njeno delovanje filozofska šola legalistov (fa jia).

Metode raziskovanja, uporabljene v diplomskem delu :

0. Zgodovinska analiza, s katero sem analizirala nastanek filozofske šole legalizma, preplet legalizma in konfucijanizma v obdobju dinastije Han, nastanek Ljudske Republike Kitajske ter oblikovanje in razvoj Kulturne revolucije ter ostalih politik komunistične partije Kitajske. Analiza teh zgodovinskih obdobjev vsebuje še analizo mogočih elementov legalizma v posameznih obdobjih.
0. Opisna metoda, ki se prepleta z zgodovinsko analizo.
0. Primerjalno raziskovanje, s katerim sem primerjala zakone oz. kazenski zakonik dinastije Qin s kazenskim zakonikom Ljudske Republike Kitajske.

Za raziskovanje političnega sistema Ljudske Republike Kitajske sem se odločila zato, ker je Kitajska pojmovana kot le še en komunistični režim izmed mnogih znanih in tudi že preživelih ter propadlih komunističnih sistemov. V resnici pa ni le sklop komunističnih, marksističnih ter leninističnih idej, temveč se slednje prepletajo s Kitajski lastno tradicionalno miselnostjo in maoizmom.

S svojim delom bi rada pokazala na kompleksnost te države, ki se kaže na vseh področjih kitajske družbe, in s tem pripomogla k boljšemu razumevanju delovanja te mogočne vzhodno – azijske države.

## 2. LEGALIZEM

### 2.1 Zgodovinsko ozadje – nastanek filozofskih šol

V obdobju od 7. do 3. stoletja pred našim štetjem je bila Kitajska sestavljena iz številnih manjših držav, ki so med seboj tekmovala za prevlado nad celotnim ozemljem. V prvi polovici tega obdobja vladarjeva oblast ni bila močna. Veliko vlogo v oblikovanju notranje in zunanje politike je imela dedna aristokracija, katere predstavniki so zavzemali skoraj vse pomembne položaje v centralnih organih državne uprave. Svoje dolžnosti in položaje so nasledili od svojih predhodnikov, s katerimi so bili sorodstveno povezani. Aristokracija se je vmešavala celo v to, kdo bo nasledil prestol, in tako odstranila nezaželjene vladarje ter na njihovo mesto postavljala svoje favorite (Perelomov v Šan Jan 1977).

Fevdalna ureditev dinastije Zhou<sup>1</sup> in rodovno sorodstvena ureditev družbe sta bili v Obdobju pomladi in jeseni (770 – 476 pr. n. št.) že v zatonu. Naslednje obdobje, obdobje Vojskujočih se držav, je bilo obdobje politične razcepljenosti in rivalstva med mnogimi manjšimi državami. Politično – ekonomska oblast je bila razdrobljena med lokalne fevdne gospode. Moč in vloga vladarjev posameznih držav sta močno rasli in način vladanja ter upravljanja posameznih držav se je močno spremenil. Pojavile so se težnje vladarjev po neposredni oblasti in ozemlja, ki so jih nadzirali, so postajala večja. Vladarji se niso več opirali na pomoč svojega sorodstva, temveč se je v teh nemirnih časih začela pojavljati njihova težnja po izbiri svetovalcev, ki niso bili krvno povezani z dedno aristokracijo. Začeli so najemati svetovalce in upravnike iz vrst nižjega plemstva, imenovanega *shi*<sup>2</sup>, ki so bili specializirani v tem, kako upravljati državo. Tako so t. i. potujoči učenjaki nudili svoje znanje in usluge različnim

---

<sup>1</sup> Dinastija Zhou se deli na dve obdobji: Zahodni Zhou (Xi Zhou 西周 1050 – 771 pr. n. št.) in Vzhodni Zhou (Dong Zhou 东周 771 – 221 pr. n. št.). Vzhodna dinastija Zhou pa se zopet deli na dve obdobji: Obdobje pomladi in jeseni (Chunqiu 春秋 770 – 481 pr. n. št.) in obdobje Vojskujočih se držav (Zhanguo 战国 481 – 221 pr. n. št.).

<sup>2</sup> Shi 士 – novi sloj učenjakov oziroma izobražencev, ki so se izoblikovali iz sloja svečnikov predhodne dinastije Shang 商 (1554 – 1045 pr. n. št.).

vladarjem številnih držav. Ta aktivni družbeni sloj s številnimi izobraženci je postal izvor kitajske birokracije, ki je predstavljala kasneje tudi močan socialni sloj, kateri je v mnogih naslednjih stoletjih zapovedoval osnovno smer državnega razvoja (Saje 2002).

Predstavniki sloja *shi* oziroma potujoči izobraženci so se zaradi svoje izobrazbe najbolj odzvali na obstoječo družbeno krizo. Vojne med državami in negotov položaj njihovega sloja so povzročili iskanje rešitev te družbene krize. Tako so se začele pojavljati različne misli in filozofske ideje. Zaradi množičnosti filozofskih idej se je za to obdobje uveljavil izraz obdobje stoterih šol (baijia – 百家), oziroma "Zlata doba kitajske filozofije" (Rošker 2005: 55).

V tem obdobju je nastalo devet osrednjih filozofskih šol, ki so predstavljale razvoj klasične kitajske miselnosti: (Rošker 2005)

- konfucianizem (Ru jia – 儒家),
- daoizem (Dao jia – 道家),
- legalizem (Fa jia – 法家),
- moizem (Mo jia – 墨家),
- šola imen oziroma nomenalizem (Ming jia – 名家),
- šola naravne filozofije (Yinyang jia – 阴阳家),
- šola strategov (Zongheng jia – 纵横家),
- šola agronomov (Nong jia – 农家),
- šola drobnih izrekov (Xiaoshuo jia – 小说家).

Pojav prvih filozofov na Kitajskem je potekal istočasno, kot v drugih delih sveta. Posamezniki so v kriznih obdobjih pričeli kritično razmišljati o svetu in o svojem položaju v družbi. Tako so bile ideje filozofov, na primer klasične Grčije, podlaga za razvoj zahodne civilizacije, ideje filozofov tradicionalne Kitajske pa so zaznamovale oblikovanje kitajske civilizacije. Oboji so skušali uvesti boljši politični sistem, vendar je v takratnih časih prevladovala predvsem boljša vojaška pripravljenost posameznih držav. Tako je v Grčiji Šparta porazila Atene, na

Kitajskem pa je država Qin<sup>3</sup> porazila ostale države in tako politično združila celotno Kitajsko (Saje 2002).

## 2.2 Šola legalizma (*fa jia* – 法家)

Kriza preživetega sistema v obdobju Vojskujočih se držav se je poglobljala, zato je filozofija takratnih kitajskih filozofov poudarjala predvsem ureditev države in razmerja v družbi. Največ pozornosti so namenjali politiki in iskanju najboljšega modela delovanja države.

Vse filozofske smeri so si prizadevale, da bi rešile družbeno krizo in utrdile ter okrepile državno oblast. Z enakimi problemi so se ukvarjali tudi legalisti, vendar so se od ostalih filozofskih smeri razlikovali predvsem po tem, da so bili v svojem delovanju bolj praktični (Saje 2002).

Čeprav bi težko trdili, da je bil legalizem prava filozofska smer, saj se pod pojmom legalizem razume predvsem ukrepe in politiko upravljanja države, je bil eden od miselnih tokov tedanjega časa, ki je proti koncu obdobja Vojskujočih se držav dobil tudi svojo filozofsko razlago (Saje 2002).

Pojem legalizem (*fa jia*) , pa je nastal šele v obdobju dinastije Han<sup>4</sup> in opredeljuje predvsem metode delovanja močne države (Rošker 1992).

Kitajska beseda *fa* (法) pomeni zakon, tako šola legalistov (*fa jia*) pravzaprav izhaja iz skupine državnikov, ki so bili prepričanja, da mora biti dobra vlada zasnovana na podlagi zakona namesto na podlagi moralnih idej, kot so na primer človečnost, pravičnost ter poslušnost, dobra vzgoja, kar so zagovarjali konfucianisti (Fung 1971).

---

<sup>3</sup> Dinastija Qin (秦 221–206 pr. n. št.)

<sup>4</sup> Dinastija Han (汉 206 pr. n. št. – 220 n. št.).

Legalisti so s svojo prakso in izkušnjami prispevali velik delež k uveljavljanju novih principov delovanja države. Zagovarjali so strogo kaznovanje za ohranjanje sistema in poslušnosti državljanov. Tako je vladar z zakonom in avtoriteto vladal svojemu ljudstvu. Legalistična država ni bila nikoli oprta na kakršnokoli obliko morale. Legalisti so bili prepričanja, da je človek po naravi slab in da je pokornost državljanov mogoča le z državno prisilo. Tako je politična teorija legalistov osnovana predvsem na podlagi totalitarnega centralizma z absolutnim vladarjem (Rošker 1992).

Filozof Xun Zi (荀子), ki je bil po prepričanju konfucianist in eden izmed prvih v tem delu sveta, ki je sistematično preučeval vse filozofske smeri, je pomembno vplival na končno podobo legalizma in na njegove glavne predstavnike. S svojim prepričanjem, da je človek po naravi slab in da šele s trdo vzgojo lahko postane dober, je pomembno vplival na razvoj legalistične misli zlasti zato, ker sta kasneje dva njegova učenca, Han Fei Zi (韩非子) in Li Si (李斯), postala glavna pobudnika legalistične filozofske misli. Avtor je tvoril tudi nekakšen most med konfucianizmom in legalizmom ter zaradi slednjega tvoril pomemben del v procesu oblikovanja konfucianstva v dinastiji Han, ki je vseboval veliko legalističnih elementov (Saje 2002).

Poleg pojma *fa* je v legalizmu zelo pomemben tudi pojem *xing* (刑), ki ga je utemeljitelj legalističnega sistema kaznovanja in nagrajevanja, Shang Yang, uporabljal v smislu kazenskega prava. Sistem kaznovanja in nagrajevanja je temeljil na skupinski odgovornosti za kazniva dejanja ter na sistemu splošnega ovaduštva (Rošker 1992).

Cilj legalizma je bil vzpostavitev absolutne oblasti vladarja in popoln nadzor nad posamezniki v družbi (Rošker 1992).

Legalisti so se pri svojem pogledu na vladanje opirali na nagrade in kazni za vse državljane enako. Legalistična misel ne obsega razrednih razlik, pred vladarjem in zakonom so bili vsi enaki (Fung 1971).

Tako se s pojavom legalizma na Kitajskem prvič pojavi pojem enakosti pred zakonom.

## 2.3 Predstavniki legalizma

Prvi legalisti so se zavzemali za uresničevanje zelo različnih idej in so bili precej samostojni misleci (Rošker 2005).

Med njimi so bili številni državniki, ki so prvine legalizma implementirali v praktično delovanje in upravljanje države.

**Guan Zhong (管仲)** oziroma **Guan Zi (管子)**, velja za prvega predstavnika legalizma in prvega misleca v zgodovini Kitajske, ki je predstavil koncept o upravljanju države na osnovi zakona s stavkom: "Zakon je oče in mati naroda" (Guan czi v Šan Jan 1977: 11). Poudarjal je, da mora imeti vladar v rokah popolno politično in ekonomsko oblast (Perelomov v Šan Jan 1977).

V državi Qi je začel uvajati prve zametke birokratskega aparata in administrativne razdelitve države. S tem so se pričeli številni reformni posegi, ki so utrdili državni uradniški aparat. Država je s svojimi ukrepi začela posegati tudi na področje gospodarstva. Državna uprava in aktiven odnos države do gospodarstva sta tako postali pomembni sestavini legalistične doktrine (Saje 2002).

**Shang Yang (商鞅)** je bil glavni oblikovalec metod vladanja in tudi glavni oblikovalec legalističnih nazorov. Kot upravnik območja Shang v državi Qin, je v prakso uvedel večino legalističnih zamisli. Zavzemal se je predvsem za pragmatično politiko, v kateri so dovoljena vsa sredstva za doseg močne države in vladarjeve oblasti. Menil je, da mora država delovati na osnovi zakonov, kateri bi morali biti izjemno strogi. Zakoni bi morali veljati za vse enako, kar pomeni da morajo kazni za kršenje zakonov biti enake za vse. Ta ideja enakosti pred zakonom je pomenila predvsem enakost pri kaznovanju. V ustroj družbe je vpeljal tudi sistem vzajemne odgovornosti<sup>5</sup>, podprt z ovaduštvom in s pretnjo izjemno krutih kazni za kršenje zakonov. S krutimi kaznimi naj bi tako dosegli, da bi se vsi bali vladarja in postali poslušni državljani. Krute kazni niso bile predpisane le za hujše kršitve, temveč tudi za manjše prestopke (Saje 2002).

---

<sup>5</sup> Prebivalstvo je bilo razdeljeno v majhne skupnosti, ki so štele nekaj družin. Vsaka skupnost je odgovarjala za vse prestopke, ki so jih storili njeni člani.

**Shen Buhai (申不害)** se je zavzemal za uresničevanje metod in umetnosti vladanja (Rošker 2005).

**Shen Dao (慎到)** je najbolj poudarjal avtoriteto in oblast (Rošker 2005).

Poleg Shang Yanga spadata k legalističnim politikom tudi Lu Buwei in Li Si.

**Li Si (李斯)** je bil glavni minister države Qin, ki je na njegovo pobudo začela z zadnjimi osvajalnimi vojnami in tako zavzela preostale države ter združila Kitajsko v enotno cesarstvo, v dinastijo Qin. Sistem legalistične doktrine, ki je bila glavna državna doktrina le v dinastiji Qin, je razširil na celotno cesarstvo in uvedel standardizacijo zakonov, pisave in uteži. Dal pa je požgati tudi stare filozofske klasike in preganjal izobražence, saj so mu verjetno predstavljali grožnjo za utrjen sistem legalistične doktrine (Saje 2002).

**Han Feizi (韩非子)** je bil zadnji veliki legalist, ki je legalistične nauke zbral in uredil v strnjen in samostojen sistem. Bil je plemič v državi Han. Poglobljeno se je ukvarjal s študijem zakonov, uporabe imen ter z metodami vladanja. Menil je, da bi vladar moral imeti popolno oblast, ki naj bi jo prenesel na uradnike, ti pa bi morali s sistemom zakonov nadzorovati prebivalstvo (Saje 2002).

Povzetek idej glavnih predstavnikov legalizma kaže na glavne prvine legalistične šole, ki se v praksi odražajo predvsem v ideji nadzora nad prebivalstvom s strogimi zakoni, katerih kršitev je sankcionirana s strogimi kaznimi za vse državljane, in v absolutistični centralistični oblasti, ki se kaže v državnem uradniškem aparatu ter v poslušnosti vladarju.

## **2.4 Legalizem kot državna doktrina dinastije Qin**

V dinastiji Qin (221 – 206 pr. n. št.) je legalizem edinokrat nastopal v vlogi vodilne državne doktrine. Predstavljal je temelj državne ideologije. Vladajoči sloj dinastije Qin se je bolj nagibal k absolutni, centralistični oblasti in h kopičenju kapitala v okviru svobodne konkurence kot pa k tradicionalnem kitajskem fevdalnemu sistemu. Zato so za temelj nove državne ideologije izbrali legalistično šolo, ki je zagovarjala mehanističen družbeni sistem z

absolutnim vladarjem. Osrednje merilo družbenih procesov je tako pomenil zakon oziroma pravni sistem nagrajevanja in kaznovanja (Rošker 1992).

Nezmotljivo in popolno delujoča država je po legalistični miselnosti sama sebi namen, vloga posameznih državljanov v njej pa je omejena na vlogo kolesc v državnem aparatu. Tako je bilo ljudstvo zgolj orodje v rokah vladarja in ne organski del skupnosti, kot je učil zgodnji konfucianizem (Rošker 1992).

Legalisti so se zavzemali tudi za poenotenje vseh mer, uteži, denarja, pisave ter ostalih kriterijev centralistične države. Vse to je uresničil že prvi cesar dinastije Qin.<sup>6</sup> Poleg tega pa je tudi razdelil celotno državo na province, slednje pa na okrožja, ki so jih upravljali uradniki ali pa tudi vojaški oficirji. Uradnike in oficirje je nadzoroval nadzornik, ki je bil neposredno odgovoren centralni vladi oziroma cesarju. Tak upravni ustroj dinastije Qin je predstavljal temelj kasnejšega kitajskega upravnega aparata (Rošker 1992).

Z ustanovitvijo dinastije Qin je bil odpravljen fevdalizem, z njim pa so bili odpravljeni tudi privilegiji plemstva. Plemiške družine, ki so vladale svojim fevdom, so preselili v prestolnico in jim tako odvzeli materialno osnovo njihove oblasti. Zemlja plemiških družin pa je bila od takrat naprej naprodaj (Rošker 1992).

Celotno prebivalstvo je bilo razdeljeno na dve glavni kategoriji, in sicer na kmete in vojake. Kmetijstvo je bilo pomembno z vidika krepitve države navznoter, vojska pa je bila pomembna z vidika krepitve države navzven (Rošker 1992).

Filozofi in učenjaki v novem centralističnem sistemu niso bili zaželeni, saj absolutni cesar ni potreboval njihovih nasvetov ter moralnih naukov. Za cesarja so bili pomembnejši nevedni kmetje, ki so obdelovali polja in plačevali davke.

”Po legalistični doktrini predstavlja neizobraženo prebivalstvo temelj moči države”(Rošker 1992: 102).

Največji ideološki sovražnik dinastije Qin je bilo konfucianstvo, ki je v svojem nauku postavljalo moralo in npravstveni sistem celo nad samega vladarja. Tako so se te grožnje otresli z obsežnim požigom nelegalističnih knjig leta 213 pr. n. št.

---

<sup>6</sup> Prvi cesar dinastije Qin: Qin shi huangdi (秦始皇帝), v prevodu pracesar dinastije Qin.

### 3. LEGALISTIČNI POGLED NA DRŽAVO IN VLADANJE

#### 3.1 TEORETIČNA IZHODIŠČA (Han Fei Zi – 韩非子)

Han Fei Zi<sup>7</sup> 韩非子 (280? – 233 pr. n. št.), predstavnik filozofske šole legalizma, je v svojih razpravah in esejih obravnaval predvsem navodila za vladarje, kako vladati in kako voditi svoje ministre ter predvsem, kako ohraniti in povečati moč države. Ukvarjal pa se je tudi z uporabo moči ter s kaznimi in nagradami.

Njegove glavne ideje so povzete v štirih filozofskih pojmihi oziroma konceptih: *fa*, *shu*, *shi* in *xing – ming*.

FA (法) je pojem, ki predstavlja izdelan sistem zakonov. Zakonik mora biti javen in jasno napisan. Vsi ljudje pod vladarjem so enaki pred zakonom. Zakoni naj bi nagrajevali tiste, ki jih spoštujejo, in kaznovali tiste, ki si jih upajo prekršiti. Te zakone postavi vladar, izvajajo pa jih njegovi uradniki, ki imajo tudi funkcijo, da zakone razlagajo nevedni populaciji. Sistem zakonov vodi državo in ne vladarja samega. Če je sistem zakonov pravilno izvajan, potem naj bi tudi šibek vladar postal močen. S takim sistemom zakonov in z neizbežnimi kaznimi, ki stojijo za zakoni, je vzpostavljen red znotraj naroda samega in tako znotraj takega sistema ni prostora za lastno presojo in privilegije posameznikov (Han Fei Tzu 1964).

---

<sup>7</sup> Han Fei Zi je bil učenec konfucianskega filozofa Xun Zija (荀子), kot je bil tudi Li Si (李斯), kasneje glavni minister države Qin.

Sistem zakonov predstavlja le vidik, ki zadeva vladarjevo kontrolo in upravljanje s populacijo kot celoto. Temu konceptu Han Fei Zi dodaja drugi koncept, *shu*, ki predstavlja umetnost vladanja samega.

SHU (術) je pojem, ki predstavlja metodo, taktiko ali umetnost vladanja. Zakoni vodijo uradnike in ljudi. Vladar, ki je avtor teh zakonov in je tako postavljen nad njih, pa potrebuje drug sistem principov, ki ga usmerjajo. Ti principi se odražajo v konceptu *shu* – metodi, taktiki in umetnosti njegovega vladanja, ki ju aplicira v svoji avtoriteti, in v nadzoru nad ljudstvom, ki mu je podložno. Te posebne taktike vladanja naj bi vladar izvajal, da drugi ne bi mogli prevzeti nadzora nad državo. Posebej pomembno je bilo, da nihče ni mogel razkriti vladarjevih razlogov za njegovo delovanje in na ta način nihče ni vedel, kakšno obnašanje ali delovanje mu lahko pripomore pri napredovanju, razen spoštovanje zakonov (Han Fei Tzu 1964).

Ta filozofski pojem je prevzel od filozofa Shen Buhaija. Han Fei Zi je pod tem konceptom mislil predvsem sistem pravil za upravljanje in nadzor vladarjevega osebja. Na ta način si vladar zagotovi, da uradniki, katerim je dal moč in pooblastila za izvajanje določenih funkcij, delajo pošteno in učinkovito (Han Fei Tzu 1964).

SHI (勢) je pojem, ki pomeni legitimnost, moč ali karizmo vladarja, ki jo poseduje zaradi svoje pozicije v državi, pozicije vladarja in je ne poseduje kot vladar sam. Pozicija vladarja poseduje moč. Zato so analize dogodkov, kontekst in pa dejstva esencialnega pomena za vladarja samega (Han Fei Tzu 1964).

XING – MING (形名) je pojem, ki v dobesednem prevodu pomeni "oblika in ime". Ta pojem v filozofskem pomenu poudarja potrebo po natančni povezavi med imenom stvari in njeno dejansko obliko oziroma realnostjo. S slednjim se je ukvarjala predvsem šola imen (Ming jia – 名家) in misleci tistega časa, ki so se ukvarjali s problemi semantike (Han Fei Tzu 1964).

Ko je Han Fei Zi prevzel ta pojem, je zanemaril njegovo abstraktno filozofsko konotacijo in oblikoval politično interpretacijo tega pojma (Han Fei Tzu 1964).

V konceptu xing – ming je pod imenom mislil ime naziva, ki ga je uradnik imel, ter seznam nalog, katere naj bi opravljal. Pod obliko pa je mislil izvrševanje funkcij oziroma nalog uradnika. Šele ko se oblika in ime natančno skladata, opravlja uradnik svoje delo pravilno. Zato naj bi vladar nenehno preverjal povezavo med obliko in imenom ter na ta način nadziral učinkovitost svojih uradnikov. Če se skladata, je uradnik nagrajen in povišan, v kolikor se ne skladata, če uradnik ne izvršuje nalog, ki so mu z nazivom dane, je uradnik kaznovan (Han Fei Tzu 1964).

## **Vladanje**

Stanje države je posledica načina vladanja. Han Fei Zi se ukvarja predvsem s tem, kako vladati, da bo država močna in njen obstoj trajen.

Moč vladanja je v tem, da vladar ne kaže svoje moči. Ničesar dejansko ne izvaja in ničesar ne spreminja. Vladar le vzpostavi sistem zakonov, na podlagi katerih država in njeno ljudstvo deluje, v svojih rokah pa ima dve sredstvi delovanja, nagrade in kazni. Ker sam ne more nadzirati vseh uradnikov, se lahko zanaša le na svoje zakone in s tem poskrbi, da so nagrade in kazni pravilno dodeljene. Ko ta sistem deluje v praksi, njemu samemu pravzaprav ni treba izvrševati ničesar. Zakoni urejajo razmerja v družbi namesto njega, korekture v primeru odstopanja od zakonov pa izvajajo odrejene kazni (Han Fei Tzu 1964).

Najpomembnejše je, da moč in avtoriteta nikoli nista deljeni na več ljudi, ampak sta vselej v rokah vladarja. V nasprotnem primeru so zlorabe položaja pogoste in tako država počasi prehaja v kaotično stanje. Zakoni in uradniki na položajih morajo biti le v domeni vladarja. Samo vladar ima pravico postavljati zakone ter primerne uradnike na visoke položaje, saj so prav oni tisti, ki izvršujejo naloge in opravljajo točno določene funkcije na vseh ravneh države. Na vsak položaj mora postaviti enega ministra in preprečiti, da bi se slednji med seboj povezovali in ustanavljali kakršnakoli združenja. Prav tako je nedopustno, da bi ministri posegali v delo ostalih področij, delovali samovoljno, ignorirali zakone, menjavali položaje ali celo bili na dveh položajih hkrati ali imeli nadzor nad viri. Predvsem pa v nobenem primeru ne smejo govoriti nekaj in delati nekaj povsem drugega, drugače povedano, delovati

morajo v skladu s točno določeno funkcijo, ki predpostavlja točno določene naloge, ki jih mora minister izvrševati, in točno določene rezultate, ki jih mora dosegati. Vladar oziroma njegovi zakoni pa nadzirajo skladnost naloge z rezultatom. Le v primeru, da so vsi ti zgoraj navedeni kriteriji izpolnjeni, bodo ministri in uradniki opravljali svoje delo učinkovito in šele takrat bo država stanovitna (Han Fei Tzu 1964).

Ministri in uradniki morajo delovati v skladu z zakonom. Zakoni so namenjeni, da preprečujejo in prepovedujejo napake ter izključujejo sebične motive uradnikov. Tako v državi, kjer potekajo vse dejavnosti na vseh ravneh in področjih v skladu z zakonom, ni prostora za korupcijo (Han Fei Tzu 1964).

”Tisti vladar, ki lahko naredi konec zasebnim motivom in ki lahko ljudi prisili, da upoštevajo zakone bo dosegel, da bo njegovo ljudstvo varno in v njegovi državi vzpostavljen red”(Han Fei Tzu 1964: 22).

Država je močna in trajna le v primeru, ko so zakoni, uradniki na položajih, nadzor nad viri in nad dodeljevanjem nagrad in kazni ter moč in avtoriteta izključno v rokah vladarja ter delovanje na vseh ravneh države usklajeno z zakoni.

### **Kazni in nagrade**

Vladar nadzira svoje ministre in ljudstvo izključno s sredstvom ”dveh ročajev” (ang. the two handles) (Han Fei Tzu 1964: 30). Han Fei Zi s tem terminom poimenuje nagrade in kazni.

”Povzročiti pohabljenje in smrt človeku se imenuje kazen, podariti človeku čast in naklonjenost, se imenuje nagrada” (Han Fei Tzu 1964: 30). Z obstojem teh dveh osnovnih sredstev delovanja vladarja vsi delujejo v skladu z zakoni. Tako se tisti, ki so na položajih ministrov in navadni državljani, bojijo krutih kazni in upajo, da bodo z nagradami kaj pridobili.

Pomembno je, da ima pravico do odrejanja kazni in nagrad izključno vladar. Primerja in preučuje dane naloge ministrov in uradnikov s pričakovanimi rezultati in na podlagi tega odredi kazen ali nagrado. Nedopustna je zloraba položaja in s tem pridobitev kakršne koli zasluge v korist uradniku samemu. V primeru zlorabe položaja je uradnik obsojen na smrt. Iz

tega sledi, da je za hude prekrške odrejena smrtna kazen. Stroge kazni pa so le sredstvo za uveljavljanje zakonov in discipliniranje manjvrednih. Pravica odrejanja kazni in nagrad ne sme prehajati v domeno ministrov, da bi jih samovoljno dodeljevali. Kazni tistim, ki so jim sovražniki, in nagrade tistim, ki so jim povšeči. V tem primeru vladar sam postane predmet nadzora lastnih ministrov, saj mu je odvzeto njegovo lastno sredstvo nadzora in moči (Han Fei Tzu 1964).

Vladanje z dobroto ne more spremeniti napačnega delovanja ljudi, ki ne delujejo v skladu z zakoni. Šele strogi zakoni, podprti s krutimi kaznimi pripeljejo do željenega učinka, to je delovanja v skladu z zakoni (Han Fei Tzu 1964).

Iz tega sledi, da je element dobrega vladanja, vladanje, podprto s kaznimi.

”Če je človek resnično zaslužen za dobro dejanje, ni važno, koliko skromen in ponižen je ali koliko je vladarju tuj, mora biti nagrajen. Če je človek resnično zagrešil napako, ni važno, kako blizu in ljub je vladarju, mora biti kaznovan” (Han Fei Tzu 1964: 20).

Iz tega sledi princip enakosti pred zakonom.

Kazni morajo biti stroge in zagotove, nagrade velikodušne in predvidljive, zakoni pa enotni, nefleksibilni in razumljivi za širšo populacijo (Han Fei Tzu 1964).

Teoretična izhodišča predstavnika legalistov Han Fei Zija kažejo na tri ključne elemente vladanja:

- vladanje na podlagi zakonov,
- vladanje podprto s kaznimi (sankcije),
- enakost pred zakonom.

### **3.2 IMPLEMENTACIJA (Shang Yang – 商鞅)**

Shang Yang (商鞅) (390 – 338 pr. n. št.) je bil svetovalec vladarja države Qin, ki je kasneje porazila sosednje države in politično združila celotno kitajsko ozemlje. Novonastala dinastija Qin je v praksi izvajala vsa legalistična načela, to je politično in ekonomsko organiziranost države ter izvrševanje sistema zakonov države, saj je bila edina dinastija v zgodovini Kitajske, katere državna doktrina je bil legalizem.

Shang Yang je izoblikoval dva programa za preureditev strukture kitajske družbe. Izdelal je ekonomski in politični program. V ekonomskem programu poudarja predvsem aktivno vlogo kmetijstva v državi, splošni popis prebivalstva, državno regulacijo cen žita in monopol vladarja nad izrabo naravnih bogastev. V svojem političnem programu pa poudarja absolutno oblast vladarja, koncept enakih možnosti, metodo nagrad in kazni, sistem vzajemne odgovornosti ter vzpostavitev zakonodajnega sistema.

Oblika Shang Yangove države predstavlja popoln model despotske države (Perelomov v Šan Jan 1977)

### **Ekonomski program**

Filozofi tradicionalne Kitajske so ekonomsko blagostanje države povezovali s stopnjo razvoja kmetijstva. V Shang Yangovem ekonomskem programu se kmetijstvo pojavi kot aktiven element v oblikovanju kvalitetno drugačnega sistema. Ta koncept je bil povezan z uspešno rešitvijo problema z žitom, ker je po njegovem mnenju država lahko vodila uspešno zunanjo politiko z osvajalnimi vojnami le, če je imela dovolj zalog hrane (Perelomov v Šan Jan 1977).

Posebno pozornost je namenjal maloposestnikom, ki so bili osnovni plačniki davkov. V tem obdobju je prihajalo do porasta veleposestnikov in do propadanja maloposestnikov. Posledica tega je bilo zmanjšanje števila svobodnih kmetov. Ti kmetje so navadno postali najemniška delovna sila pri veleposestnikih. Zaradi nastalega problema Shang Yang predlaga naslednje ukrepe, usmerjene v povečanje proizvodnje žita in v povečanje davčnih prihodkov (Perelomov v Šan Jan 1977).

#### **1. Uvedba novega davčnega sistema, ki bi zamenjal davek na zemljo z davkom na žito.**

To pomeni, da bi država vzela določen del pridelanega žita. Tako bi vsi, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, lahko plačevali tako obliko davka in ne bi bilo potrebe po delu pri veleposestnikih. Na tak način bi vsakdo lahko kmetoval in plačeval davke (Šan Jan 1977).

**2. Splošni popis prebivalstva.** S tem bi dobil realno število davčnih zavezancev. S pomočjo popisa prebivalstva bi se odkrilo tiste, ki se izogibajo kmetijstvu, in tiste, ki prehajajo pod pokroviteljstvo veleposestnikov, v obliki najemniškega dela in se tako izogibajo davkom, kar

je v bistvu spodkopavalo ekonomsko moč vladarske družine ter s tem posledično ekonomsko moč države. Poljedelstvo naj bi tako okrepilo ekonomski položaj vladarja, ker so vsi davki prebivalstva šli direktno v državno blagajno (Šan Jan 1977).

**3. Državna regulacija cen žita.** Ekonomski program vključuje regulatorno vlogo države v stabilizaciji tržnih cen. Z državno kontrolo nad cenami žita bi zajezili privatno trgovino z žitom in s tem preprečili trgovcem, da bi obogateli na račun nihanja cen žita (Šan Jan 1977).

**4. Monopol vladarja nad izrabo naravnih bogastev.** Shang Yang v svojem programu omenja tudi monopol vladarja nad izrabo naravnih bogastev (jezera, planine, gozdovi). Tako bi preprečil, da tisti, ki se izogibajo kmetijstvu, ne bi mogli izkoriščati drugih virov hrane (Šan Jan 1977).

Z vsemi temi ukrepi bi obdržal kmete na zemlji, da bi jo obdelovali, in z delom pridelanega žita polnili državno blagajno. Ti ukrepi bi realizirali povečanje proizvodnje žita in povečanje davčnih prihodkov.

### **Politični program**

Shang Yangov politični program, ki je predstavljen v nadaljevanju, je prvi celovit model despotske države v zgodovini Kitajske.

**1. Absolutno oblast ima vladar.**

**2. Vsi državljani se morajo aktivno ukvarjati le s kmetijstvom in vojskovanjem.**

”Moč (države) se rojeva v dveh izvorih” (Šan Jan 1977: 172).

Z dvema izvoroma sta tu mišljena kmetijstvo, ki državo krepi navznoter, in vojskovanje, ki državo krepi navzven.

Le na ta način je lahko vzpostavljeno dobro vladanje. Shang Yang s tem konceptom uvede v politično teorijo antične Kitajske nov pojem, in sicer ”edinstveno” (hrv. jedinstveno). Pod tem pojmom je opredelil kmetijstvo in vojskovanje skupaj kot eno in edino delo oziroma poklic državljanov, ki ni začasna, ampak dolgoročna življenjska norma celotne populacije (Šan Jan 1977).

**3. Uvedba novega sistema dvajsetih rangov plemiških nazivov.** Plemiški nazivi so bili dosegljivi vsem državljanom, ne glede na poreklo ali socialni položaj. Ta ideja je osnovana na principu enakih možnosti.<sup>8</sup> Plemiški naziv se je podelil na osnovi uspehov v kmetijstvu in vojni. Premožni državljani, ki niso bili plemiči, pa so si naziv lahko kupili, vendar le z določeno količino žita. Ti naziv niso bili podeljeni doživljenjsko. Vsem tistim, ki bi kršili zakone oziroma ukaze vladarja, so bili plemiški nazivi lahko odvzeti. Na ta način je vladar ohranjal poslušno elito, v kateri ni bilo prostora za korupcijo ali kakršnokoli obliko samovolje (Šan Jan 1977).

**4. Metoda nagrade in kazni.** Shang Yang je menil, da se nezaželjene elemente države da izkoreniniti le s pomočjo metode nagrad in kazni.<sup>9</sup> Nezaželjeni elementi v državi so ljudje, ki jih avtor uvršča v kategorijo "parazitov". V to kategorijo so spadali vsi tisti, ki s svojim delovanjem in normami duhovnega življenja niso ustrezali legalističnemu režimu države in so zaradi tega bili sovražniki države, katere je bilo treba odstraniti. Z normami duhovnega življenja in človeškega delovanja je predvsem mislil na učenje poezije, zgodovine, glasbe, pravila lepega vedenja in starih obredov, vrline, kot so človekoljubje, nekoristoljubnost, poslušnost, pravičnost ter retoriko (princip osvoboditve politike od morale). V bistvu je v to kategorijo spadalo vse, kar je vplivalo na oblikovanje svobodne osebnosti, ki kritično razmišlja (Šan Jan 1977).

Shang Yang je bil mnenja, da je ta metoda učinkovita le v primeru, da je kazni več kot nagrad. Prav tako je zanikal kakršnokoli vzročno povezavo med stopnjo kazni in stopnjo prekrška. Bil je mnenja, da morajo tudi najmanjše kršitve zakonov biti strogo kaznovane: "Tam, kjer ljudi strogo kaznujejo za težke zločine in milo za manjše kršitve, ne samo da ne bodo morali zmanjšati težkih zločinov, tudi manjših kršitev ne bodo mogli preprečiti" (Šan Jan 1977: 31). Pot do ponovne vzpostavitve človekove vrline in do pravičnosti pa je zagovarjal z metodo smrtnih kazni in z nasiljem (Šan Jan 1977).

---

<sup>8</sup> V prejšnjih obdobjih so se plemiški nazivi pridobivali le na osnovi dednega nasledstva.

<sup>9</sup> V kategorijo nagrad so spadali: različni položaji v državni upravi, plemiški nazivi, osvoboditev od davkov. Na primer: če je vojak v vojni sovražniku odsekal glavo, je bil oproščen davkov. Vojaki so bili razdeljeni v kategorije po pet vojakov. V nasprotnem primeru, če je bil en vojak od petorice ubit v vojni, so tudi ostalim štirim odsekali glave. V kategorijo kazni pa so spadali: v številnih primerih smrt na različne načine, pohabljenje in mučenje, odvzem položaja ali plemiškega naziva. Na primer: po zakoniku države Qin je bila družina vojaka, ki se je predal, izgnana v suženjstvo, vojaka pa so kaznovali s smrtjo (seveda, če so ga ujeli). V primeru, da uradnik, katerega dolžnost je upoštevanje zakonov in izvrševanje svoje funkcije, ne izvršuje cesarjevih zakonov, je obsojen na smrt, še več, kaznen se razširi še na tri kategorije njegovih sorodnikov (oče, mati in žena) – to je bila najostrejša oblika kaznovanja.

**5. Sistem vzajemnega nadzora in odgovornosti.** Da bi povečal učinkovitost metode nagrad in kazni, je Shang Yang uvedel sistem vzajemne odgovornosti. Prebivalce je razdelil v skupine po pet in deset družin, ki so bile zavezane, da nadzorujejo ena drugo in oblastem prijavijo vse kršitelje zakonov v njihovi skupnosti, in tiste, ki so drugačnega mnenja, se pravi tiste, ki se ne strinjajo z obstoječim režimom. Vsak je bil dolžan prijaviti kršitve. Kdor je to storil, je bil nagrajen, kdor kršitev ni prijavil, je bil kaznovan. "Ko se začne nagrajevati ljudi, ki prijavijo zločine, se tudi najmanjših prekrškov (v skupnosti) ne bo moglo skriti" (Šan Jan 1977: 96).

S sistemom vzajemnega nadzora in odgovornosti je Shang Yang želel vzpostaviti neposreden kontakt med organi državne oblasti in člani skupnosti.

**6. Zakonodajni sistem.** Njegov največji atribut političnega programa je bil zakonodajni sistem, katerega namen je bil, da izvršuje organizacijsko in regulatorno vlogo države in družbe. Vladar je tvorec zakonov, prebivalstvo pa je bilo omejeno na vlogo aktivnih izvrševalcev zakonov. Ta koncept je izključeval kakršenkoli privilegiran položaj uradnikov ali prebivalstva pred zakonom (koncept enakosti pred zakonom, kar pomeni predvsem enotna pravila kaznovanja, ki veljajo za vse državljane brez izjem). Po Shang Yangovem mnenju mora biti zakon enak in jasen za vse. "Če so kazni surove, so zakoni vsem jasni" (Šan Jan 1977: 119).

Za vse je bilo obvezno, da poznajo zakone. S tem si je prebivalstvo pridobilo pravico do nadzora delovanja državne uprave. V primeru, če uradnik ni deloval v skladu z zakonom v odnosu do državljanov, so ti lahko prosili višjega uradnika, poznavalca zakonov, da razloži nastalo situacijo v skladu z zakonom. V tem primeru je višji uradnik tudi povedal kakšno, kazen se mora v skladu z zakonom odrediti kršitelju, v tem primeru uradniku (Šan Jan 1977).

Shang Yang je v svojem političnem programu tudi predlagal, da se uniči vsa humanistična literatura, ki ni bila zaželjena oziroma ni bila v skladu z legalističnimi nazori kot učinkovito sredstvo proti ideološkim nasprotnikom režima. Ta ideja je bila dejansko tudi uresničena po njegovi smrti, in sicer leta 213 pr. n. št. z obsežnim požigom nelegalistične literature v obdobju dinastije Qin (221 – 206 pr. n. št.) (Šan Jan 1977).

#### 4. LEGALIZEM V PREVLAJUJOČI DRŽAVNI DOKTRINI KONFUCIANIZMA (dinastija Han (漢) 206 pr. n. št. – 220)

”Konfucianizem je sistem mišljenja, ki je pomenil temelj socialne in politične etike, državne doktrine in sistem vrednot tradicionalne Kitajske” (Rošker 2005: 56).

Najznamenitejši predstavnik konfucianizma, Konfucij (Kong Fuzi – 孔夫子, 551 – 479 pr. n. št.), je zagovarjal obstoj vseobsežnih zakonitosti, ki urejajo ves kozmos. Te naravne zakonitosti so povzete v konceptu neba *tian* (天), ki je največji izraz naravne urejenosti. Konfucij se je zavzemal za utrjevanje etičnih meril, katerih izpolnjevanje naj bi v družbi ponovno ustvarilo prvotno harmonijo in red. Ta merila naj bi veljala tako za vladarja kot za ljudstvo. Upravljanje z državo in ljudstvom pa bi po njegovem nauku moralo biti zasnovano na podlagi koncepta *li* (禮), ki ima vrsto različnih pomenov: vljudnost, nramnost, spodobnost, obred, izobrazba, kultura, pravilni običaji, poštenost, iskrenost ... Ta koncept izraža skupek nramstvenih načel, katerih udejanjanje vodi ljudi k dobrim dejanjem (Rošker 2005).

Etičnost in duhovnost sta bili poglavitni merili legitimizacije vladarjeve oblasti, saj je Konfucij poudarjal moralnoetično primernost vladarja (Rošker 2005).

Čeprav je priznaval vrhovno oblast vladarja, je bil istočasno nasprotnik njegove absolutne moči. Pomen absolutnega je imel koncept neba, ki je nadziralo delovanje ljudstva, še več, nadziralo je delovanje in postopke vladarja samega<sup>10</sup> (Perelomov v Šan Jan 1977).

Konfucijanstvo in legalizem sta bila dva miselna sistema, ki sta si bila nasprotna v svojih metodah, vendar sta stremela k enakemu cilju. Oba miselna tokova sta si prizadevala, da bi teoretično razložila principe močne centralizirane države. Predstavniki obeh šol so odločilno vplivali na oblikovanje teorije države in prava, na osnovi katere je bila oblikovana praksa državnega upravljanja vse do 20. stoletja. Okrog 1. stol. pr. n. št. se ti dve filozofski šoli povežeta v edinstveno misel, ”hansko konfucijanstvo” (Perelomov v Šan Jan 1977: 10), ki je od takrat naprej tvorilo temelj državne ideologije na Kitajskem (Perelomov v Šan Jan 1977).

---

<sup>10</sup> Volja neba se je v konfucianskem nauku odražala v najrazličnejših naravnih pojavih. Te pojave so poleg vladarja razumeli in razlagali njihov pomen ljudstvu konfuciansko izobraženi uradniki, ki so to znanje izkoriščali sebi v prid in tako pridobivali na politični moči v državi. Tako je tudi sam vladar postal predmet nadzora svojih uradnikov, ki so na ta način imeli veliko priložnosti za razne oblike korupcije.

Na nadaljnji razvoj in izpopolnitev tradicionalnega kitajskega koncepta državnosti je pomembno vplivalo obdobje prve polovice dinastije Han<sup>11</sup>, in sicer obdobje Vzhodne dinastije Han (Dong Han – 东汉, 24 – 220). V tem času je konfucianizem postal državna doktrina, vendar s politično bistvenimi elementi legalizma. Legalistične prvine so v humanistični nauk konfucianizma uvedle temelje restriktivne politike. V bistvu se je v tem obdobju odvil pomemben ideološki boj med zgodnjim konfucianizmom, ki je zavračal kakršnokoli obliko despotizma, ter med novo nastalim konfucianizmom, ki je postal ideologija državnega despotizma (Rošker 2005).

Ko se je konfucianizem utrdil v vlogi državne doktrine in ko mu legalizem ni več predstavljal ideološkega tekmeca, so konfucijanci v veliki meri začeli poudarjati in izvajati legalistična načela. Vladarji dinastije Han, ki so se v ideološkem pogledu sicer razlikovali od ideologije predhodnje dinastije Qin (legalizma), so v prakso uvedli številne gospodarske strukture ter z njimi povezane vidike družbene ureditve dinastije Qin. Že v začetku so se lotili poenotenja države, prevzeli so koncept politične enotnosti ter začeli razvijati politično-gospodarski sistem, vse to kar, je bilo že zasnovano in oblikovano v obdobju dinastije Qin (Rošker 2005).

Dinastija Han je ohranila celotno politično organizacijo dinastije Qin. Država, družina in individuum pa so se zopet združili v celoto, saj je prevladovalo mnenje, da država sama po sebi ni ločljiva od družine. Država se je tako lahko vmešavala v oblikovanje in razvoj družin njenih prebivalcev. Tako se je družbena ureditev dinastije Han zelo malo razlikovala od legalistične ureditve družbe (Rošker 2005).

Dinastija Han je tudi v večji meri obdržala osnovni zakonodajni sistem dinastije Qin, vendar so nekatere krute elemente zakonika zamenjali s konfucijanskimi aspekti družbene kontrole, osnovane na etičnih in moralnih vrednotah. Vendar pa v začetku dinastije Han še ni prišlo do večjih sprememb krutega kazenskega zakonika, ki so ga podedovali od dinastije Qin, saj so bile še vedno prisotne krute kazni kot na primer: sekanje nog, rezanje nosov, žigosanje ... Telesne kazni je ukinil šele cesar Wendi (179 – 157 pr. n. št.).

Utemeljitelj "nove" konfucijanske državne doktrine je bil državni teoretik **Dong Zhongshu** –

---

<sup>11</sup> Obdobje dinastije Han se deli na dve obdobji: obdobje Zahodne dinastije Han (206 pr. n. št. – 9 n. št.) in obdobje Vzhodne dinastije Han (24 – 220).

**董仲舒** (179 – 104 pr. n. št.).

Njegova filozofija zaobjema predvsem državno teorijo in ideologijo vladanja. V svojih teorijah je združil elemente zgodnjega konfucianizma z legalističnima prvinama centralno ustrojenega sistema zakonov ter s sistemom kolektivne odgovornosti oziroma nadzora.

Zavzemal se je za ustanovitev javnih izobraževalnih zavodov in za uvedbo državnih uradniških izpitov. Uvedba slednjih bi zagotavljala, da bi na uradniška mesta postavljali tiste ljudi, ki so za te pozicije v državni upravi resnično sposobni, ne pa da bi uradniške položaje pridobivali na podlagi družinskih zvez in politično vplivnih poznanstev (vpliv legalizma). Smisel javnih izobraževalnih zavodov je bil v tem, da bi ti moralno vzgajali ljudstvo, predvsem pa so bile te institucije namenjene integraciji posameznika s pomočjo indoktrinacije. Seveda pa je bilo, razen konfucianizma, v teh institucijah prepovedano poučevati katerekoli druge teorije (Rošker 2005).

Dong Zhongshu je bil mnenja, da človeška narava vsebuje zametke dobrega, kar pa še ne pomeni, da je v svojem bistvu izključno dobra. Človeška narava vsebuje tudi čustva, ki lahko človeka zavajajo in napeljujejo k zlobnim dejanjem. Po njegovem mnenju je kultiviranje zametkov dobre človeške narave volja neba. Človek, ki skrbi za svojo moralno neoporečnost, s tem izpolnjuje smisel neba, da pa bi to izpolnil, se mora pokoriti zakonom in predpisom (Rošker 2005).

V Dong Zhongshujevi teoriji je tako človek v vsakem pogledu odvisen od neba, ker je nebo ustvarilo človeka in človek je svojo naravo prejel od neba. V družbeni stvarnosti pa je človek odvisen od nebeškega sina, torej od cesarja (Rošker 2005).

S ponovnim poudarjanjem pomena koncepta neba (*tian* – 天) je dosegel ponovno utrditev položaja cesarja, ki je v kitajski tradiciji na simbolni ravni nebeški sin (Rošker 2005).

Dong Zhongshujev koncept organizacije družbe je temeljil na osnovi medsebojnega vpliva med človekom in naravo, se pravi, med človekom in nebom. Etični vidiki njegovih državnih teorij so povzeti v dveh naukih: nauk o treh bistvenih faktorjih (*san gang* – 三纲) in nauk o petih osnovnih pravilih (*wu chang* – 五常). Trije bistveni faktorji so tri vrste medčloveških

odnosov, in sicer vladar – podložnik, oče – sin, moški – ženska. Pet osnovnih pravil pa predstavljajo: človečnost (ren), pravičnost (yi), obred, ritual, nramnost (li), modrost (zhi), zaupanje, zanesljivost (xin). Pet osnovnih pravil tvori krepost posameznika, trije bistveni faktorji pa etiko celotne družbe (Rošker 2005).

Bil je mnenja, da je človeka treba kaznovati, če ne živi v skladu s temi etičnimi zakoni. Dong Zhongshu tako potrebo po kaznih utemelji z etičnega in metafizičnega vidika (Rošker 1995).

Združitev konfucianizma z legalizmom tako ovrže vsesplošno prepričanje, da je ustroj tradicionalne kitajske države izključno konfucijanski.

“Fasada tradicionalne kitajske države je bila sicer konfucijansko-humanistična, njeno jedro pa je bilo kljub vsemu prepojeno tudi z legalističnim despotizmom” (Rošker 2005: 191).

## **5. ELEMENTI LEGALIZMA V OBLIKOVANJU IDEOLOGIJE LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKE: paralele med legalizmom in maoizmom oz. kitajskim komunizmom**

Na razvoj Kitajske je imela zelo velik vpliv oktobrska revolucija v Rusiji leta 1918. Veliko kitajskih izobražencev je navdušeno pozdravilo novo obliko sistema. Leta 1921 so levičarji pod vodstvom Chen Duxiuja (陈独秀, 1879 – 1942), Li Dazhaóa (李大钊, 1889 – 1927) in Mao Zedonga (毛泽东, 1893 – 1976) v Shanghaju ustanovili Komunistično stranko Kitajske, ki je skozi leta pridobivala vedno več privrženecv in somišljenikov ter leta 1949 prevzela oblast in ustanovila Ljudsko republiko Kitajsko (中华人民共和国 – Zhonghua renmin gongheguo) (Rošker 1992).

### **5.1 Zgodovinsko obdobje nastanka Ljudske republike Kitajske**

Prva t. i. revolucionarna državljanska vojna v obdobju Kitajske republike (1912–1949) je trajala od leta 1919 do 1929. Dejavniki te vojne so bili samovoljni interesi posameznih generalov, ki so v tem obdobju poskušali povečati svoj vpliv nad ozemlji in razširiti svojo

oblast. Nenehno so zviševali lokalne davke in dajatve ter najemniške obresti, kar je sprožilo več stavk in regionalnih uporov. Proti vse bolj vplivnejšim generalom je stopila nasproti ljudska stranka Kvomintang (国民党 – Guomindang) pod vodstvom dr. Sun Yatsena (孙中山 – Sun Zhongshan).<sup>12</sup> S slednjo se je prvič povezala tudi Komunistična stranka (共产党 – Gongchandang) v letu 1923/24. Sun Yatsen je svoj program za ustanovitev nove republike povzel v treh bistvenih točkah imenovanih, trije ljudski principi oz. tri narodna načela (三民主义 – san min zhuyi):

- nacionalizem (民族主义 – minzuzhuyi),
- demokracija ali pravice ljudstva (民权主义 – minquanzhuyi),
- narodna blaginja (民生主义 – minshengzhuyi) (Rošker 1992).

Po smrti Sun Yatsena, leta 1925, je njegovo mesto zasedel vrhovni poveljnik revolucionarne vojske general Jiang Jieshi (蒋介石, 1887 – 1975, Čangkajšek). Leta 1926 je Jiang Jieshi s svojo vojsko že dosegel pomembne uspehe. Leta 1927 pa je premagal dva glavna in najvplivnejša generala ter osvojil večino osrednje in južne Kitajske (Rošker 1992).

Različni interesi Komunistične stranke in Nacionalistične stranke (Guomin dang) kmalu privedejo do spora med strankama, kar se je kasneje sprevrglo v t. i. drugo revolucionarno državljansko vojno, ki je trajala do leta 1937 (Rošker 1992).

Jiang Jieshi se je nadalje boril proti preostalim samovoljnim generalom, medtem ko je komunistična stranka pod vodstvom Mao Zedonga v hribovju province Jiangxi ustanovila lastno republiko z močno vojsko. V območjih, ki so jih nadzorovali, so komunisti že takrat razlastili vse veleposestnike in zemljo razdelili kmetom. Kitajska vlada, predvsem pa nacionalistična stranka, se je v tem obdobju močno bojevala proti komunistom. Ko je pritisk

---

<sup>12</sup> Sun Yatsen je bil prvi predsednik nove začasne vlade, potem ko se je zadnji kitajski (mandžurski) cesar Puyi (溥仪, 1906–1967, zadnji cesar dinastije Qing – 清, 1644–1911) javno odpovedal prestolu. Leta 1912 je bil za predsednika nove republike – Republike Kitajske (中华民国, 1912–1949) imenovan general Yuan Shikai (袁世凯), pripadnik bivšega mandžijskega dvora, kateremu je bil Sun Yatsen v bistvu prisiljen odstopiti položaj, ker je hotel preprečiti novo prelivanje krvi.

na republiko Jiangxi postal premočen, se je leta 1934 Mao Zedong s svojimi četami odpravil na znameniti dolgi pohod proti severu, ki je trajal eno leto. Leta 1935 je Maova vojska prispela do Yan'ana v provinci Shaanxi, kjer so ustanovili svoje glavno oporišče (Rošker 1992).

V tem obdobju je vse več prebivalstva zahtevalo združitev kitajskih sil proti Japonski. Japonska je že leta 1931, ko se je odvijala druga revolucionarna državljanska vojna, zasedla severnokitajsko mesto Shenyang z okolico in v nekaj letih še celotno Mandžurijo, se pravi celotno severozahodno Kitajsko. Leta 1932 so Japonci na osvojenih ozemljih ustanovili novo državo Mandžurijo (Manzhou guo). Oblast so dodelili zadnjemu mandžurskemu cesarju Puyiju, ki je bil marionetni cesar v rokah Japoncev in ki naj bi jim pomagal pri širitvi japonskega vpliva nad celotno Kitajsko (Rošker 1992).

Tako se za nekaj časa komunisti in nacionalisti zopet združijo v protijaponski fronti. Obdobje protijaponske vojne je trajalo od leta 1937 do 1945, ki je zaznamovalo že tretje obdobje vojn na kitajskem ozemlju (Rošker 1992).

Leta 1945, po kapitulaciji Japonske, se je ponovno začel spopad med komunisti in nacionalisti po neuspelem poskusu koalicijske vlade. To zadnje, četrto obdobje vojn je trajalo še štiri leta, do leta 1949 (Rošker 1992).

Ena najodločilnejših posebnosti kitajske revolucije je bilo njeno socialno in razvojno okolje. V tem obdobju so bili za Kitajsko značilni močni fevdalni odnosi na vasi, naravno gospodarstvo in velika razdrobljenost posesti, kar je bila posledica, da se je zemlja ene družine delila na vse sinove. 80 % obdelane zemlje je bilo v rokah veleposestnikov in bogatih kmetov. Zelo razširjen je bil sistem zakupa. Tako je bila leta 1947 predvsem na jugu tretjina kmetov v zakupniškem odnosu. Delavski razred je bil maloštevilen in osredotočen na nekaj velikih industrijskih centrov. Zaradi tega je bilo glavno vprašanje kitajske revolucije kmečko vprašanje. Maova osrednja misel je bila, da je vas glavno oporišče revolucije (Stanič 1980).

V drugi polovici vojne je Mao Zedongova vojska osvojila skoraj celotno ozemlje današnje Kitajske, Jiang Jieshi pa je s svojo preostalo vojsko pobegnil na otok Taiwan, kjer je ustanovil Republiko Kitajsko, ki se je obdržala vse do danes (Rošker 1992).

Mao Zedong je 1. oktobra 1949 na Trgu nebeškega miru v Pekingu razglasil ustanovitev Ljudske republike Kitajske (Rošker 1992).

Obdobje pred letom 1949, torej pred ustanovitvijo Ljudske republike Kitajske, je bilo podobno obdobju pred prvo združitvijo cesarstva z ustanovitvijo dinastije Qin. To obdobje, imenovano Obdobje vojskujočih se držav, je bilo prav tako zaznamovano z apetiti posameznih vladarjev po vplivu in oblasti nad čim večjim delom ozemlja. Celotno ozemlje v obeh omenjenih zgodovinskih obdobjih pa so pretresale tudi številne vojne. V takih kriznih situacijah so se oblikovale teorije in zamisli o boljši in učinkovitejši ureditvi sistema, ki naj bi privedel do močne in trajne države.

## **5.2 Teoretična izhodišča (Mao Zedong – 毛泽东, 1893 – 1976)**

Mao Zedong v svojih konceptih razlaga, kakšno državo naj bi s pomočjo revolucije zgradili na Kitajskem:

“Republika, kakršno bomo zgradili na Kitajskem, mora biti politično in ekonomsko republika nove demokracije” (Mao Tse Tung 1969: 86).

Po njegovih besedah naj bi se kitajska revolucija delila na dve fazi. Prva faza se imenuje novodemokratska revolucija, ki pomeni novo posebnost kitajske revolucije (Mao Tse Tung 1969).

Naloge revolucije morajo biti nujno v rokah proletariata, ki skupaj s kmeti, inteligenco in drugimi sloji drobne buržoazije tvori poglavitno moč, ki oblikuje državo. Kitajska buržoazija tega naj ne bi bila več zmožna zaradi njene dvojne narave. Po eni strani je zmožna sodelovati v revoluciji, po drugi strani pa naj bi prav tako bila podvržena h kompromisom z

imperializmom. Ta revolucija pa je po Maovih besedah protiimperialistična in protifevdalna. Predvsem pa buržoazija nima prostora v njej zaradi povezave z izkoriščanjem na vasi, saj daje zemljo v najem (Mao Tse Tung 1969).

Tu se v Maovem konceptu že pokaže podobnost s koncepti legalizma, predvsem njegovega pomembnega predstavnika Shang Yanga, ki je bil prav tako proti najemanju kmetov za delo na zemlji veleposestnikov in se je zavzemal za njihovo razlastitev ter za razdelitev te zemlje med kmete.

### **Oblika organizacije oblasti**

Oblika oblasti naj bi bila demokratična republika z diktaturo zveze vseh protiimperialističnih in protifevdalnih sil pod vodstvom proletariata. Tako imenovana Republika nove demokracije pod vodstvom proletariata je republika diktature več revolucionarnih razredov in se razlikuje od republike buržoazne diktature ter od republike proletarske diktature. Republika nove demokracije je po njegovem le prehodna oblika države, kakršna nastane v revolucijah v kolonialnih in polkolonialnih deželah (Mao Tse Tung 1969).

### **Oblika sistema**

Za obliko sistema v Republiki nove demokracije Mao Zedong predlaga demokratični centralizem. V tem sistemu bi na vrhu bila vsekitajska skupščina ljudskih poslancev, sledile bi ji pokrajinske, okrožne, rajonske skupščine ljudskih poslancev vse do vaških skupščin. Pri tem morajo organe državne oblasti voliti skupščine ljudskih poslancev vseh stopenj.

Mao Zedong tudi predlaga uvedbo volilnega sistema, ki naj bi temeljil na resnično splošni, za vse enaki volilni pravici, brez razlik glede na spol, izobrazbo, versko prepričanje ali premoženjski status (Mao Tse Tung 1969).

### **Ekonomika nove demokracije**

”Kitajska ekonomika bo šla neogibno po poti omejevanja kapitala in izenačevanja pravice do zemlje” (Mao Tse Tung 1969: 87).

Lastništvo bank, velikih industrijskih in trgovinskih podjetij bi prešla pod okrilje države. Veleposestnikom bi zaplenili zemljo in jih tako razlastili. Zemljo bi nato razdelili med kmete, ki je imajo malo in na ta način odpravili fevdalne odnose na vasi (Mao Tse Tung 1969).

## **Kultura nove demokracije**

“Vsaka konkretna kultura je odsev politike in ekonomike tedanje družbe v ideologiji” (Mao Tse Tung 1969: 108).

Na področju kulture se je Mao zavzemal za uničenje tedanje, že obstoječe kulture, ki naj bi bila imperialistična in polfevdalna. Po njegovem mnenju je imperialistična kultura polna kulturnih manifestacij, ki vsebujejo kolonizatorske ideje. Med predstavnike polfevdalne kulture pa je prišteval vse tiste, ki se zavzemajo za spoštovanje Konfucija in študirajo klasične knjige. Vsi ti naj bi nastopali proti novi kulturi in novim idejam. Zato je bil Mao mnenja, da je to kulturo treba uničiti, ker če se ne uniči stare kulture, potem ni mogoče zgraditi nove (Mao Tse Tung 1969).

“Kultura nove demokracije je protiimperialistična, protifevdalna kultura ljudskih množic. Vodilno vlogo v njej imajo lahko samo ideje proletarske kulture, se pravi komunistične ideje” (Mao Tse Tung 1969: 113).

Tu se ponovno izrazi element legalizma v Maovih konceptih o kulturi nove demokracije. Tudi legalistična doktrina dinastije Qin ni odobraval nelegalističnih idej in predvsem nelegalistične literature. Ta ideja se je najbolj udejanila s požigom vseh nelegalističnih knjig leta 213 pr. n. št. Največjega ideološkega sovražnika legalistični doktrini dinastije Qin je predstavljal konfucianizem. Mao v svojem citatu prav tako zagovarja idejo o vlogi izključno komunističnih idej v revoluciji in konec koncev tudi v državi, ki naj bi jo zgradili.

Tudi sam je nasprotoval statičnosti in pasivnosti konfucianizma, ki naj ne bi bil več kos novonastalim okoliščinam na Kitajskem. Z Maovo generacijo so vsi mladi “omikani” Kitajci zavrgli kulturalizem, za obrambo kitajskega izročila, in se opredelili za nacionalizem, za obrambo kitajskega naroda. Za cilj obrambe kitajskega naroda je bilo po njihovem mnenju treba žrtvovati sleherni tradicionalni značaj ali ustanovo. Menili so tudi, da je šibkost Kitajske v takratnem obdobju posledica cesarskega sistema in konfucijanske pasivnosti (Bernal v Marksizem v obdobju tretje internacionale 1988).

V Maovih konceptih se izrazi še ena podobnost z legalizmom. Mao je nenehno poudarjal in vztrajal pri pomenu politične prakse in obenem obsojal “čisto znanje”(dogme in teorije), za katerega je menil, da ne koristi nikomur. Slednje se nanaša predvsem na klasike

konfucianizma. Ena glavnih razlik med legalizmom in ostalimi miselnimi tokovi tedanjega časa (obdobje Vojskujočih se držav) pa je bila ravno v tem, da so bili legalisti v svojem delovanju predvsem bolj usmerjeni k praksi.

V teoretičnih izhodiščih Mao Zedonga so vidni naslednji elementi legalizma:

- zavzemanje za razlastitev veleposestnikov in razdelitev zemlje med kmete,
- njegovi koncepti so uperjeni proti konfucijanizmu ter poudarjajo vlogo le komunističnih idej in predvidevajo izključitev vseh ostalih idej ali miselnih tokov,
- njegova miselnost postavlja prakso pred teorijo in "praznim besedičenjem".

### **5.3 Implementacija (politike komunistične partije Kitajske)**

V prvih letih po zmagi revolucije so bile množične kampanje manj spolitizirane in bolj podrejene čisto konkretnim in tudi bolj realnim ciljem. Nekatere izmed njih so bile kampanja agrarne reforme (1950), ki je bila posvečena delitvi veleposestniške zemlje, kampanja za spremembo pogleda na svet (1950), katere namen je bil vplivati na izobražence in drobno buržoazijo, ki je bila tedaj še močno vpliven dejavnik pri obnovi dežele. V letih 1953 in 1954 je bilo več kampanj, ki so bile osredotočene predvsem na proučevanje in podporo posameznih zakonov in nove ustave. Leta 1957 je bila sprožena kampanja naj cveti sto cvetov in naj tekmuje sto šol (百花齐放, 百家争鸣 – bai hua qi fang, bai jia zheng ming), ki je spodbujala javnost k odkritim razpravam in kritiki razmer. S tem gibanjem naj bi režim nakazal novo politiko, ki naj bi dopuščala večjo sproščenost mišljenja in konkurenco številnih idej. A ko so intelektualcem dopustili svobodo izražanja in kritiko sistema, je odziv ušel izpod nadzora, saj so bili naenkrat vsi časopisi polni različnih kritik. Tak odziv je bil za kitajsko vodstvo nesprejemljiv, zato so že po šestih mesecih ponovno poosttrili nadzor in strogo kaznovali vse odpadnike. Tako se je začela nova protidesničarska kampanja, ki je bila formalno uperjena proti zlorabam možnosti, ki jih je prinesla kampanja sto cvetov in je bila v bistvu že čistka precejšnjega obsega. Obe zadnji kampanji sta že odražali nesoglasja in nasprotja v vodstvu, kar je kasneje postalo glavna vsebina velikih kampanj, predvsem pa povod za največjo kampanjo med njimi, kulturno revolucijo. Obenem pa sta zadnji kampanji odražali tudi, da se njuno težišče s praktičnih ciljev premika v dokazovanje premoči politike nad gospodarstvom. Sredina petdesetih let je bilo obdobje, ko je politika končno prevladala. Prvi znak tega preobrata je bilo množično ustanavljanje ljudskih komun (Stanič 1980).

### **5.3.1 Ljudske komune in politika velikega skoka naprej**

Kmetijstvo je bilo obravnavano kot osnova gospodarstva in tako je bila njegova osnovna funkcija, ne le da zalaga državo s hrano, temveč tudi ustvarja nujne sklade za nabavo mehanizacije, s pomočjo katere bi povečali proizvodnjo. Tako je v letih 1953 – 1957 ob koncu prvega petletnega plana polovica državnega proračuna prihajala posredno ali neposredno iz kmetijstva (Šolajič 1967).

Tako ima kmetijstvo v Ljudski republiki Kitajski enako vlogo kot v legalizmu. Njegovi dve poglavitni nalogi sta oskrba države s hrano in polnjenje državnega proračuna s presežki.

Leta 1957 so različne zadrage pod vodstvom lokalnih sekcij partije združile delovno silo in vire, da bi se lotile namakalnih del ali da bi uresničevale tiste industrijske načrte, ki se jih vsaka sama posebej niso mogle lotiti (Bernal v Marksizem v obdobju tretje internacionale 1988).

Najprej so bile komune zamišljene kot široke organizacijske enote, v okviru katerih so dane možnosti za integracijo industrije, kmetijstva, trgovine, prosvete in vojske in s tem tudi možnosti za hiter vsestranski razvoj. Že takoj po tem so tem nacionalnim ciljem dodali politiko, s tem da so komune razglasili za obliko družbene organizacije, ki naj bi Kitajsko v kratkem času pripeljala v komunizem (Stanič 1980).

Leta 1958 so to pobudo oklicali za vsedržavno politiko in v šestih mesecih vse zadrage združili v t. i. ljudske komune, katerih prebivalstvo je včasih doseglo tudi do 500.000 ljudi. Ljudske komune naj bi predstavljale organizacijo, ki je zmožna ustvariti povezavo med državo in družbo. Osrednja uprava je segala vse do komune, ki je bolj ali manj ustrezala antičnemu okrožju, vendar pa naj bi komuna hkrati predstavljala družbeno enoto in gospodarsko obračunsko enoto. Prek komun je kitajsko vodstvo skušalo razplesti tudi protislovje med mestom in podeželjem. Komuna je postala središče podeželske industrializacije v prizadevanju, da bi izkoristili neizmerno zalogo delovne sile in ki naj bi predstavljala nadomestek za kapitalske naložbe. Ustanavljanje primitivnih topilnic železa in drobnih polindustrijskih delavnic v komunah naj bi predstavljalo komunistično brisanje razlik med mestom in vasjo. Mestne delavce in intelektualce oz. izobražence so poslali na podeželje na prisilno delo, da bi prispevali k temu programu in sodelovali pri kmečkem delu. Slednje naj bi že predstavljalo komunistično odstranjevanje razlik med umskim in ročnim delom.

Vsemu prebivalstvu pa so naložili disciplino vojaške zvrsti (Bernal v Marksizmu v obdobju tretje internacionale 1988).

Tu se razkrije še en koncept, ki ga najdemo tudi v legalizmu in sicer, da se morajo vsi ukvarjati s kmetijstvom, ki je za državo osnovnega pomena.

Vrhunec takšne politične usmeritve je bila politika velikih skokov, ki je delovala v letih 1958–1960. Cilj te politike (oz. kampanje velikega skoka naprej) (大跃进 – Dayuejin) je bil v najkrajšem času in na poseben način razviti družbene proizvodne sile. V okviru te kampanje so po vsej Kitajski, predvsem pa na podeželju, začeli graditi različne industrijske objekte. Z uporabo množičnega človeškega dela so vso deželo spremenili v veliko gradbišče s ciljem, da bi jo v enem samem zamahu hitro in dokončno privedli na pot industrializacije, modernizacije in naglega povečanja kmetijske proizvodnje. Ena najbolj vidnih plati velikega skoka naprej je bila kampanja za jeklo. V komunah po vsej državi so postavljali domače, majhne in primitivne glinaste peči za taljenje rude. Vsi v državi so proizvajali železo (Stanič 1980).

V tem času je zaradi množične mobilizacije velikega dela kmečkega prebivalstva prišlo do velikega izpada prehrane, ki je bila v tem obdobju minimalna. Posledično je prišlo do velike lakote in množičnega umiranja.

### **5.3.2 Kulturna revolucija 1966 – 1976 (文化大革命 – Wenhua Dageming) – absolutna moč vladarja**

Že v antični Kitajski je bila intelektualna ustvarjalnost, tudi pri filozofih, katerih dela na videz niso vsebovala političnih konotacij ali elementov, vedno v službi politike. Kasneje se je v dinastiji Han ustalil sistem obveznih državnih izpitov. Vsi tisti, ki so jih imenovali za vladne funkcionarje na vseh ravneh, so morali uspešno opraviti izpite iz literature. Ko je bila oblikovana Ljudska Republika Kitajska, so številne znane osebnosti iz kulturnega življenja postavili na pomembne politične položaje, tudi če niso pripadali komunistični partiji Kitajske (Šolajič 1967).

Za Kitajsko je značilno, da se ne prilagaja tujim vrednotam in vplivom, temveč na njihovi osnovi ustvarja lastne vrednote, ki nimajo veliko skupnega z izvirnimi. Tako Kitajska ni sprejela evropske politične misli in političnega sistema v takšni obliki, kakršen je bil po

svojem izvoru. Demokracija je bila na Kitajskem izražena v treh ljudskih načelih, ki jih je objavil Sun Yatsen, marksizem pa se je razlagal na temelju nauka Mao Zedonga (Šolajič 1967).

### **Politično ozadje kulturne revolucije**

Kulturna revolucija je izraz dolgotrajnih notranjepolitičnih spopadov med dvema strujama in izraz metode Mao Zedonga, s katero naj bi obračunal z nasprotujočo strujo in njenimi zamislimi. Notranjepolitični boji v komunistični partiji Kitajske so se odvijali okrog nove generalne linije kako, hitro in s katerimi metodami naj bi se gradil kitajski model socializma. Začetki notranjepolitičnih bojev segajo v leto 1959, ko je Mao Zedong odstopil s položaja predsednika republike, nasledil pa ga je Liu Shaoqi (刘少奇, 1898 – 1969). Prva resnejša razhajanja so se pokazala v letih 1956–1959, ko so se pojavile različne zamisli o tem, kako naglo naj se Kitajska spremeni v močno mednarodno silo. V teh delitvah so bili eni zmeraj za radikalnejšo in hitrejšo pot, ki se je uveljavila v času politike velikih skokov in množičnega ustanavljanja ljudskih komun. To je bilo obdobje, ko so verjeli in si prizadevali, da bi Kitajska preskočila desetletja ter v nerazumnem času dohitela ali celo prehitela najrazvitejše države sveta. Radikalnejša struja, na čelu katere je bil Mao Zedong, se je zavzemala predvsem za močno pospešen socialistični razvoj, pri čemer naj bi bili najvažnejši politična zavest in ustrezna mobilizacija množic. Druga struja pa se je zavzemala za bolj umirjeno, postopno in ekonomično pot. Na čelu slednje struje je bil Liu Shaoqi. Odnose med politiko in gospodarstvom naj bi uravnavali tako, da politični odnosi ne bi škodovali gospodarstvu. Ta spor je kasneje postal znan kot nasprotje med politiko in ekonomijo. Sredi petdesetih let je prevladala politika in zamisel o hitri poti v socializem (Mao Tse Tung 1969).

Ena izmed prvih značilnosti Mao Zedongovih koncepcij je bil konzervativni nacionalizem, iz katerega naj bi se porodilo prizadevanje, da bi se Kitajska modernizirala z naslonitvijo na lastne tradicije, prilagojene potrebam dane politične usmerjenosti, da bi se ustvarila nova kitajska kultura, nova ideologija in nova politična praksa. Da bi to dosegli, je bilo po njegovem treba odstraniti vse tuje vplive, zlasti revizionizem z vseh področij in dejavnosti družbe, iz literature, filozofije, zgodovine, izobraževalnega sistema, gospodarstva in ekonomike, političnega sistema, posebej pa iz strukture in organizacije partije in države ter celo vojske. Druga značilnost Maovih konceptov pa je težnja, da bi spremenil miselnost

ljudstva. Mao Zedong se je v vsej svoji politični aktivnosti najodločneje bojeval proti konfucijanskim načelom, globoko vrojenim v mnoge norme o morali in vedenju kitajskega človeka. Po njegovem mnenju je vzor enotnosti ljudstva in učinkovitosti kateregakoli delovanja, še posebej političnega, vojaška organiziranost celotne družbe (Šolajič 1967).

### **Začetek in izvajanje politike kulturne revolucije**

Na enajstem plenumu Centralnega komiteja Komunistične partije Kitajske (1. – 12. avgusta 1966) so formalno sprejeli sklep o kulturni revoluciji in sklepe o nadaljnjih politikah. Med sklepi so poudarili tudi, da je Mao Zedongov nauk edina prava šola marksizma–leninizma ter da mora kulturna revolucija dokončno opraviti z desničarskimi odkloni in utrditi politično linijo (Šolajič 1967).

Že tu se vidi posebnost sistema, ki razvidno razkriva, da sistem temelji na ideologiji Mao Zedonga oziroma na njegovi lastni interpretaciji marksizma in leninizma in ne na izvirno marksistično–leninistični teoriji, kar kaže na neko obliko absolutizma, ki je tudi ena glavnih značilnosti legalistične doktrine – absolutna moč vladarja.

Tesni sodelavci Mao Zedonga v obdobju kulturne revolucije znani, tudi pod imenom Tolpa štirih (四人帮 – si ren bang) so bili: Jiang Qing – 江青 (Maova žena), ki je bila zadolžena za kulturo in kulturne ustanove, Zhang Chunqiao – 張春橋, Yao Wenyan – 姚文元 in Wang Hongwen – 王洪文, ki so vodili partijo v Shanghaju, del te skupine pa je bil tudi vojaški poveljnik Lin Biao – 林彪.<sup>13</sup>

Mao Zedongova struja je kaznovala in zamenjala vse najvišje voditelje, med njimi predsednika republike Liu Shaoqija, generalnega sekretarja Centralnega komiteja Komunistične partije Kitajske, pomembne člane politbiroja, podpredsednike vlade, dva maršala, obrambnega ministra itd. Vsi ti so bili tudi javno ožigosani za kontrarevolucionarje in buržoazne reakcionarje. Iz tega je sledilo, da je bilo novo vodstvo izvoljeno tako, da so

---

<sup>13</sup> Leta 1981 so tolpo štirih obsodili antipartijskih aktivnosti. Jiang Qing in Zhang Chunqiao sta bila obsojena na smrtno kazen, ker nista priznala svojih zločinov, vendar so jima kasneje kazen zmanjšali na dosmrtno zaporno kazen. Wang Hongwen in Yao Wenyan sta bila obsojena, prvi na dosmrtno zaporno kazen in drugi na dvajset let zapor, ker sta priznala svoje zločine. Kasneje so bili vsi izpuščeni.

ustrezali duhu kulturne revolucije in Mao Zedongovim konceptom. Tako je bilo najvišje partijsko telo izrazita spojitev levice in vojske v kitajskem vodstvu zaradi imenovanja določenih ljudi v politbiro. Od 25 članov jih je bilo kar 14 iz vrst vojske, 20 izmed vseh pa je bilo najbolj gorečih privržencev za kulturno revolucijo (Mao Tse Tung 1969).

Sam naziv kulturna revolucija izvira iz tega, da so se začetki velikega notranjega spopada začeli na področju kulture. Pobudnik kulturne revolucije je bil sam Mao Zedong, ki je v šestdesetih letih vse pogosteje javno kritiziral desničarstvo in različne odklone od pravilne poti. Njegove kritike so bile na začetku osredotočene na kulturo. Tako je v enem od svojih govorov povedal, če se Ministrstvo za kulturo noče spremeniti, potem bo moralo svoj naziv spremeniti v Ministrstvo za cesarje, generale, kralje in ministre (Stanič 1980).

Tu Mao Zedongova izjava izraža njegov koncept o rušenju starega in gradnji novega.

Kitajsko vodstvo je največji pomen pripisovalo kmetijski proizvodnji. Bili so mnenja, da je treba poleg reform v ekonomski bazi družbe intenzivnejše začeti preurejati in usklajevati ideologijo, kulturo, politične, družbene organizacije in tudi celoten politični sistem. Zato naj bi bila kulturna revolucija, kot del razrednega boja, takšna akcija, ki mora izkoreniniti zla antisocializma in revizionizma (Šolajič 1967).

Smoter kulturne revolucije je bil revolucionirati človeško mišljenje in tako doseči večje, hitrejša, boljše in ekonomičnejše rezultate na vseh področjih dela. Boj v tej revoluciji naj bi potekal na temelju nauka Mao Zedonga, ki odseva objektivne zakone vodenja, na temelju katerih se bo preoblikoval notranji, subjektivni svet posameznikov kakor tudi ves objektivni svet. Na ta način bi lahko uresničili socialistično revolucijo in socialistično izgradnjo ter tako omogočili Kitajski hitrejši prehod iz socializma v komunizem (Šolajič 1967).

Od intelektualcev so zahtevali, da morajo čim prej spremeniti svoje poglede in jih uskladiti s tekočo politiko partije. Kitajsko vodstvo, predvsem pa sam Mao Zedong, je bilo mnenja, da je Kitajska dosegla tako točko razvoja, da mora ustvariti domačo, lastno kulturo v najširšem pomenu besede in tudi novo socialistično kulturo za vsa socialistična gibanja na svetu. Tako so želeli poiskati tiste tradicionalne kitajske osnove, ki bi omogočile uspešnejši boj proti revizionizmu oziroma proti tistim tokovom, ki jim je kitajsko vodstvo nasprotovalo. Težnja po oživljanju kitajske kulturne dediščine pa ni dala zadovoljivih rezultatov. Umetniki,

književniki in znanstveniki so iz kitajske preteklosti oživeli vrednote, ki niso bile sprejemljive za uradno politiko, poleg tega pa so izključile možnost za to, da bi se poleg klasičnih veličin uveljavila nova, veličina nauka Mao Zedonga. Zato je bila kritika uperjena proti starim vrednotam, predvsem s področja humanosti in morale. Tako so že pred začetkom kulturne revolucije, leta 1963, obtožili zgodovinarje in književnike, da so oživljali fevdalno moralo in s tem skušali zopet uveljaviti stare fevdalne vrednote (Šolajič 1967).

Pri izvajanju politike kulturne revolucije je bila vojska odločilna moč in opora Mao Zedongu. Leta 1959 je Mao odstopil s položaja predsednika republike, vendar je obdržal funkcijo predsednika Komunistične partije Kitajske. Ker ni imel več državne funkcije, na katero bi se lahko oprl pri uresničevanju kulturne revolucije, se je oprl še na edino izbiro, ki jo je imel na voljo, na vojsko (Šolajič 1967).

Dnevnik osvobodilne armade je v letih 1965/66 imel vodilno vlogo v oblikovanju ideološke osnove za kulturno revolucijo, kar je še posebej prišlo do izraza v seriji sedmih uvodnikov, objavljenih leta 1966. Ti uvodniki so med drugim še posebej pripisovali pomembnost proučevanja Mao Zedongovih del. List armade je celo zahteval od vodilnih kadrov, da morajo sprejeti Mao Zedongov nauk, sicer ne bodo morali pravilno voditi (Šolajič 1967).

Slednja izjava v uvodniku kaže na paralelo z legalizmom oziroma s pozicijo absolutističnega vladarja v legalistični doktrini, kjer vladar oblikuje smernice delovanja v državi na vseh ravneh družbe. V Ljudski republiki Kitajski pa se enak absolutizem začne izražati v nauku Mao Zedonga oziroma z osebnostjo Mao Zedonga samega. Tako se ta uradno sprejet nauk leta 1966 začne skozi vojaško časopisje propagirati v obliki ideologije.

Mao Zedongu je vojska predstavljala oboroženo telo za izvrševanje političnih nalog. Tako je vojska imela nalogo propagiranja med množicami, organiziranja množic, oboroževanja množic in na ta način naj bi pomagala pri vzpostavljanju revolucionarne politične oblasti in organizacije partije. Tudi maršal Lin Piao (林彪 – Lin Biao), je oblikoval nekaj načel o aktivnosti v vojski, t. i. štiri prednosti:

- v razmerju med človekom in orožjem je po njegovem mnenju treba dati prvo mesto človeku,
- politično delo ima prednost pred drugimi posli,
- idejno delo je na prvem mestu v okviru politične aktivnosti,

– v ideološkem delu je treba dati večji poudarek aktualnim stališčem, kot pa teorijam v knjigah (Šolajič 1967).

Predvsem v tej zadnji postavki maršala Lin Piaa, ki je izvajal nauk Mao Zedonga, se izrazi eden od konceptov, ki jih najdemo tudi v legalistični doktrini. Maoizem je kot legalizem predvsem zelo praktična in ne teoretična ideologija. Poudarek je na praksi in aktualnem stanju ter obdobju v državi in ne na teorijah in praksah iz preteklosti, ki so služile po mnenju obeh miselnih tokov le še preživetim vzorcem in strukturam.

V bistvu je ideologijo širila vojska, ki je delovala v skladu z naukom Mao Zedonga.

V letih 1963/64 so v t. i. gibanju za socialistično vzgojo poudarjali, da se je treba učiti od narodnoosvobodilne armade o politični vzgoji in ideološkem delu. Posamezne vojaške kolektive so dajali za vzgled ostali družbi. Tako naj bi pri bodočih generacijah prevladovali odpovedovanje, pripravljenost žrtvovati življenje, revolucionarna čvrstost, sprejemanje Mao Zedongovega nauka brez ugovora, odločnost v sprejemanju revolucionarne tradicije (Šolajič 1967).

Ljudski dnevnik (人民日报 – Ren min ri bao, ang. The People's Daily) je ob 39. obletnici ustanovitve Komunistične partije Kitajske poudarjal, da morajo vse tovarne, kmečke ljudske komune, šole, delavnice, trgovine, partijske in vladne organizacije slediti zgledu osvobodilne armade in se pretvoriti v veliko šolo Mao Zedongovega nauka (Šolajič 1967).

Za voljo propagande ideologije so bile po vsej Kitajski ustanovljene kadrovske ekipe, ki so organizirale študijske skupine, v katerih so proučevali Maova dela in o njih razpravljali. Podobna propaganda je bila organizirana tudi na osnovi sosedstev. V vsaki ulici je bila ena oseba zadolžena za moralno neoporečnost in nemoteno delovanje socialnega sožitja vseh njenih prebivalcev, kar je predstavljalo obliko nadzora na sosedski ravni (Rošker 1995).

Ideologija je po vsebini predstavljala nauk Mao Zedonga, sankcije pa je izvajala rdeča garda.

<sup>14</sup>

Kulturno revolucijo je mogoče razdeliti na dve obdobji: na obdobje ostre kritike in napadov v tisku ter drugih sredstvih javnega obveščanja in na drugo obdobje, ko se je politično

---

<sup>14</sup> Rdečo gardo so predstavljali organizirani študenti in dijaki.

obračunavanje pred javnostjo z vsemi nasprotniki politične smeri Mao Zedonga sprevrglo v nasilje in celo krvave obračune (Šolajič 1967).

Rdeča garda je bila organizirana in vodena iz Pekinga. Javni kritiki je izpostavljala posamezne najvišje partijske voditelje, nekatere celo fizično trpinčila. Obsodila je celotne komiteje ali pa od njih zahtevala, da se popravijo. Pri svojem delovanju pa so rdečegardisti nenehno poudarjali, da branijo Centralni komite oziroma da so udarna sila partije, ki jo vodi nauk predsednika Maa (Šolajič 1967).

Naloga rdeče garde je bila zrušiti štiri zaostalosti: stare nazore, staro kulturo, stare običaje in stare navade ter oblikovati nove nazore, novo kulturo, nove običaje in nove navade, kar je predstavljalo cilj kulturne revolucije. Rdeča garda je delovala proti kontrarevolucionarjem, ki so jim predstavljali glavnega in najnevarnejšega sovražnika. Pod slednje so v mednarodnih odnosih opredeljevali vse tiste, ki se niso strinjali s politično prakso kitajskega vodstva, v državi pa so ti bili vsi tisti, ki so bili proti Mao Zedongovi politiki (Šolajič 1967).

Rdeča garda je predstavljala orodje za izvajanje te politike.

Skupine mladoletnikov so v samem začetku izvajale ideološki boj v praksi, ki se je začel s kulturno revolucijo. Lepili so lepake s svojimi zahtevami, spreminjali nazive ulic in trgovin. Na primer, neko pekinško ulico so preimenovali v ulico Mao Zedonga. Študenti so v glavnih trgovskih ulicah ukazali vsem trgovinam, naj nehalo prodajati kozmetična sredstva in vsa oblačila zahodnega kroja. V muzejih so razbili zgodovinske kipe cesarjev, generalov, kipe Bude in številne starine iz stare kitajske civilizacije. Na mestih odstranjenih predmetov pa so se hitro znašle fotografije Mao Zedonga ali citati iz njegovih del (Šolajič 1967).

Odstranitev vsega, kar ni maoističnega, je enako kot odstranitev vsega, kar ni bilo legalističnega, izraženega predvsem v požigu vseh nelegalističnih knjig leta 213 pr. n. št. Odstranitev vsega, kar je antisistemskega, se je v obeh ideologijah odražalo v veliki meri z uničevanjem stare kulturne dediščine za voljo oblikovanja nove in edine prave kulture in s tem posledično edinstvene močne države z močnim in absolutnim vladarjem.

Take udarne skupine rdečih gardistov so v letu 1966 izvajale nasilje nad vso družbo. V glavnem so zahtevali tri stvari: (Šolajič 1967)

– Vsaka družina mora na vidnem mestu imeti sliko Mao Zedonga in razobesiti citate iz njegovih del. Vsi kinematografi morajo pred predvajanjem programa prikazovati citate iz del Mao Zedonga (vsiljevanje, oziroma propagiranje ideologije).

– Vsi frizerji, krojači, umetniki, vse trgovine in njihovi uslužbenci morajo začeti akcijo za odstranitev štirih zaostalosti. Takoj je začela veljati prepoved striči po starem, nositi evropska oziroma zahodnjaška oblačila, prodajati "nerevolucionarne" knjige in pisati tovrstne članke ali uprizarjati tovrstna gledališka dela in filme, kar predvsem pomeni prepoved uprizarjanja, upodabljanja ali izražanja starih vrednot, navad ...

– Vsa imena ulic, trgovin, hotelov in podjetij, ki ne ustrezajo socialističnemu revolucionarnemu duhu, je treba spremeniti in jim dati nazive, revolucionarne po duhu in vsebini.

Kitajsko vodstvo je želelo, da bi boj proti štirim zaostalostim dobil drastične in prepričljive razsežnosti, da bi se porušile vse norme spoštovanja in da bi zastrašili vse, ki bi se kakorkoli postavljali po robu. Na ulicah kitajskih mest so študentje pokazali skrajno okrutnost proti antipartijskim elementom. Javno so kaznovali na ulicah, po katerih so študenti gnali "revizioniste" ali "buržuje", skratka vse, ki vsaj po njihovi presoji niso bili v skladu s politiko Mao Zedonga in njegovimi koncepti. Obtoženi so morali nositi nekakšna pokrivala, t. i. kape grehov, kot znamenje svojih zločinov. Gnali so jih po ulicah do trgov, kjer je moral obtoženi stati na sredini in prenašati udrihanje z vrvjo. Manj nasilno je bilo, kadar so obtoženi revizionizma pod svojo kapo grehov morali svoje napake le javno priznati in izraziti pripravljenost, da se bodo poboljšali (Šolajič 1967).

Pogoj za članstvo v rdeči gardi je bila pripadnost slehernega študenta eni izmed t. i. petih rdečih skupin, se pravi, da je moral vsak član biti sin delavca, kmeta, pripadnika narodoosvobodilne armade, voditelja revolucije ali revolucionarnega patriota. To so bili ljudje, ki so se žrtvovali za načela in ideale revolucije pred ustanovitvijo Ljudske republike Kitajske in po njej. Kot nasprotje tej kategoriji so opredelili tudi pet črnih skupin, ki so jih sestavljali zemljiški posestniki, bogati kmetje, kontrarevolucionarji, družbeni odpadniki in desničarji. Samo pripadniki petih rdečih skupin so bili dostojni borci za proletarsko revolucijo na

Kitajskem. Člane petih črnih skupin so nenehno napadali, odvisno od aktualne politike, ali jih v nekaterih primerih celo likvidirali (Šolajič 1967).

V legalistični doktrini so višjemu sloju odvzeli vse privilegije in zemljo, se pravi vse materialne dobrine. V maoističnem modelu družbe, pa je ta, t. i. pet črnih skupin, del družbe sestavljen predvsem iz višjega sloja. Tudi slednje so razlastili, jim odvzeli zemljo in jo razdelili kmetom, poleg tega pa so jih še načrtno ideološko napadali, celo likvidirali. Tako da je pozicija višjih slojev v obeh sistemih enaka, le da v legalistični doktrini plemstvo ni imelo privilegijev pred zakonom in kaznimi, v maoističnem idejnem sistemu pa je bilo kontrarevolucionarno, kar se je enačilo s pojmom antisistemsko, protidržavno že to, da si bil pripadnik višjega sloja oziroma petih črnih skupin.

### **Družbeni nadzor in ovaduštvo**

Sistem nadzora je bil vzpostavljen že pred zmago revolucije leta 1949, tako da so po ustanovitvi Ljudske republike Kitajske le izpopolnili sistem vzajemnega nadzorstva (保甲 – bao jia), ki ga je uvedel že Guomindang (Kvomintang). Skupine prebivalcev, vsaka je štela od 15 do 20 gospodinjstev, so pokrivali odbori stanovalcev, ki so bili sami podrejeni uličnim in območnim odborom, katerim nič ni smelo uiti. Vsak obisk "tujca" je moral biti registriran pri odboru prebivalcev (Courtois 1999).

Enako je bilo prebivalstvo organizirano v času dinastije Qin pod doktrino legalizma. Prebivalci so bili razdeljeni v skupine po 10 do 20 družin, ki so se medsebojno nadzirale in vsak je bil dolžan prijaviti kakršnokoli kršitev oblastem.

Delavci v uličnih odborih so se lotevali domnevnih kapitalistov, jih prisiljevali, da so odpirali svoje poslovne knjige in bili primorani na sprejemne kritik. Odtlej so se morali sprijazniti z državnim nadzorom nad svojo dejavnostjo. Če so se popolnoma pokesali, so bili povabljeni k sodelovanju v preiskovalnih skupinah in k ovajanju svojih kolegov. V nasprotnem primeru, če so karkoli zamolčali ali zanikali, se je zasliševanje in preiskovanje začelo od začetka. Skoraj enako je veljalo za intelektualce. Na delovnem mestu so morali sodelovati na sestankih "podreditve in preroditve", kjer so vestno morali priznati svoje zmote in pokazati, da so iskreno prelomili z liberalizmom in zahodnjaštvom ter da so uničili človeka v sebi z vsemi

dvomi in samostojno mislijo. Veliko jih je storilo samomor, da bi se izognili nenehnim zasliševanjem in zanikanjem ter sramoti obveznega ovajanja kolegov ali pa samo zato, ker so se nekega dne preprosto zlomili. Nadzor in ovaduštvo je bilo posebej močno prisotno med kulturno revolucijo in podprto tudi z nasiljem. T. i. "skrinjice za ovadbe" so bile na vseh mestnih ulicah (Courtois 1999).

Tradicionalno razmerje med vladarjem in podložnikom je tako nadomestilo razmerje med partijo in posameznikom, razmerje med funkcionarjem in poslušnim proletarcem, pa je nadomestilo tradicionalno razmerje med očetom in sinom (Rošker 1995).

### **Kazni – laogai (劳改), reforma skozi delo**

Laogaji so bili taborišča za poboljšanje in prevzgojo ob delu. Zaporniki niso bili obsojeni na zaporne kazni ali na prisilno delo, temveč na reformo ali na prevzgojo ob delu.<sup>15</sup> V ta kaznilniški sistem so bili vključeni v večini "drugače misleči" oz. kontrarevolucionarji. Definicija kontrarevolucionarja je bila v tistem času tako široka in nejasna, da je bila obsodba za tako dejanje lahko dokaj hitra. Kontrarevolucionar je bil vsakdo, ki se ni strinjal z generalno politično linijo komunistične partije in vsi kontrarevolucionarni prekrški so bili kaznovani z dosmrtno ječo ali smrtno kaznijo (Courtois 1999).

Na Kitajskem niso aretirali človeka, ker je bil kriv, ampak je bil kriv, ker so ga aretirali. Vsako aretacijo je opravila policija, organ ljudske vlade, ki jo je vodila komunistična partija, njej pa je predsedoval Mao Zedong. Če je kdo spodbijal utemeljenost svoje aretacije, se je dejansko postavljaj po robu revolucionarni liniji predsednika Maa in je še bolj razkrival svojo resnično naravo kontrarevolucionarja. V družbi, kjer je bila politika vse, so bili v končni posledici vsi zločini politični. Tisti, ki so grešili, so po mnenju generalne politične linije slabo mislili in so bili takšni zato, ker so se okužili s kapitalističnimi, imperialističnimi in reakcionarnimi idejami. Proces, ki so ga uporabljali pri obsojencu, je temeljil na načelu, da se človek lahko podredi zakonu samo v primeru, če najprej spozna svoje zločine. Tako je bilo priznanje lastnih zločinov obvezen uvod sojenja, podreditev zakonu pa začetek preobrazbe. Nujno pa so še uveljavljali štiri vzgojna načela, da bi spremenili politične ideje zločinca v

---

<sup>15</sup> Represivni aparat se je znal skrivati. Glavna internacijska mesta so se skrivala pod imeni javnih podjetij. Tako je na primer bila "Farma čajevca Yingde" enota za prevzgojo ob delu št. 7 pokrajine Guangdong (Courtois 1999).

pravo smer. Ta štiri vzgojna načela so bila: marksizem–leninizem in vera v maoizem, socializem, komunistična partija in demokratična diktatura ljudstva. Tako so bile kaznilnice predvsem učilišča za zapornike. Njihov namen je bil, da bi posameznika integrirali v gmoto, ki je popolnoma podrejena komunistični partiji in Mao Zedongu. Sistem kaznilnic, predvsem pa stalna vzgoja in prevzgoja v njih, je predstavljal v kulturni revoluciji tudi obliko družbene kontrole. Pod Maovo vladavino je bila vsaka obsodba dejansko dosmrtna (Courtois 1999).

Poleg kaznovanja protirežimskih elementov so preganjali tudi kriminalne dejavnosti kot so prostitucija, igralnice, opijske beznice in podobno.

Kulturna revolucija je bila huda bitka za oblast in velika čistka. Predstavljala je zmago Mao Zedongovega pogleda na svet in družbo, ki daje prednost ideologiji in politiki. Utrdila je štiri nove stvari: novo kulturo, nove ideje, nove običaje in nove navade. Iz političnega življenja je odstranila večino voditeljev, ki so nasprotovali generalni liniji Mao Zedonga, vključno z Liu Shaoqijem (Štanič 1980).

Kulturna revolucija je razdejala skoraj vsa institucionalizirana področja. Tako je bila na primer popolnoma razbita struktura partije, državnih organov in vseh množičnih organizacij. Prihajalo je tudi do dezorganizacije v kmetijstvu in industriji, ki je povzročila škodo in zastoj v gospodarskem razvoju države. Prav tako se je zmanjšal pomen in vpliv strokovnjakov na vseh področjih, narasel pa je pomen politike in ideologije (Štanič 1980).

Kulturna revolucija je v literaturi in umetnosti prinesla vsestransko izrinjanje klasične literature in dominacijo novih likov, ki so bili običajno idealizirani borci za Mao Zedongove ideje. V šolstvu so pri vpisu na višje šole dobili popolno prednost delavci, kmetje in vojaki oziroma njihovi potomci. Učenje pa je postalo tesno povezano z delom (veliko srednjih in visokih šol dolgo časa sploh ni delalo). Uveljavila se je tudi praksa dolgotrajnega odhajanja šolske mladine na podeželje, s čimer naj bi hkrati dvignili raven vasi in prevzgojili mladino. Kulturna revolucija je prinesla tudi izpopolnitev in razširitev sistema t. i. šol sedmega maja, kamor so od časa do časa pošiljali državne, partijske, kulturne, gospodarske in druge vodilne kadre, da ob neposrednem delu v proizvodnji, predvsem pa v kmetijstvu, ne bi pozabili naporov delavcev in kmetov ter da bi ob enem sami spremenili stvari ali utrdili nov pogled na svet (Štanič 1980).

Komunistična partija Kitajske je ljudstvu ponudila celovito in vseobsežno ideologijo, ki se je maoistom posrečila tudi s sočasnim izvajanjem negativne propagande, ki se je izražala v absolutni cenzuri in zatiranju vseh odstopanj od ideološke ortodoksности. Ideologija kitajskega komunizma je vseskozi poudarjala tudi pozitivni pomen tradicionalne legalistične doktrine, ki se je 2000 let prej zavzemala za odstranitev vseh nelegalističnih idejnih sistemov (Rošker 1995).

Aprila 1969 naj bi se na devetem kongresu komunistične partije Kitajske kulturna revolucija formalno končala, vendar se je dejansko končala šele s smrtjo Mao Zedonga leta 1976.

Največ legalističnih elementov v obdobju ustanovitve Ljudske republike Kitajske, predvsem pa v obdobju vladavine Mao Zedonga pride do izraza v političnih kampanjah Mao Zedonga in komunistične partije Kitajske. Še posebej pa so legalistični elementi izraženi v obdobju kulturne revolucije. Slednji so:

- absolutna moč vladarja,
- vloga kmetijstva, ki je osnovnega pomena za državo, saj državo oskrbuje s hrano in polni državni proračun,
- pomembna vloga vojske,
- družbeni nadzor in ovađustvo,
- proti konfucianstvu in vsem ostalim miselnim tokovom, ki niso v skladu z državno doktrino oz. z vladajočo politiko,
- proti izobražencem oz. proti intelektualcem,
- stroge kazni (laogai – prisilno delo, smrtna kazen),
- razdelitev zemlje med kmete,
- ustanavljanje skupnosti ljudi po več družin v dobro kmetijstva in nadzora,
- pozicija višjega sloja, pripadniki katerega so bili v obeh sistemih opredeljeni kot manjvredni in so jim bili odvzeti privilegiji in materialne dobrine, predvsem zemlja,
- prednost prakse pred teorijo.

## **6. ELEMENTI LEGALIZMA V SODOBNI KITAJSKI DRŽAVI – KAZENSKO PRAVO**

Tradicionalno kitajsko pravo se deli na uradno in neuradno pravo. Uradno pravo, v katerem je bila skoncentrirana zakonodajna, izvršilna in sodna oblast (tradicionalna Kitajska ni poznala

zahodnega koncepta delitve oblasti na tri veje oblasti), se je navezovalo na cesarja. Čeprav je cesar podelil pooblastila za upravno in sodno oblast svojim uradnikom, je bila zakonodajna funkcija izključno v njegovih rokah (MaCormack 1996).

Uradno pravo se deli na kazensko in upravno pravo.

Upravno pravo je vsebovalo predpise za delovanje pooblaščenцев države oz. uradnikov. Ti predpisi so obsegali kazni za kršitve pri izvrševanju nalog in tudi definicije vseh dolžnosti uradnikov ter načine, kako morajo te dolžnosti izvrševati. Upravno pravo je bilo na Kitajskem razvito že zelo zgodaj. Dinastija Qin je postavila upravne temelje, ki so jih gradile in izoblikovale vse kasnejše dinastije (MaCormack 1996).

Osrednji del kazenskega prava je predstavljal kazenski zakonik, katerega je vsaka dinastija posebej izdala. Kazenski zakoniki so vsebovali pravila, ki so predpisovala kazni za točno določene kršitve, in pravila, ki so nasplošno določala dodeljevanje kazni. Vsak prestopok je imel točno določeno ime in dodeljeno točno določeno kazen. Naloga sodnika ali uradnika, ki je bil zadolžen za izvajanje zakonika, je bila, da je prepoznal pravo ime prestopka na osnovi danih dejstev. Enkrat ko je bila "identiteta" kršitve ali kaznivega dejanja ugotovljena, je določitev kazni avtomatično sledila (MaCormack 1996).

Nasprotno pa je bilo neuradno pravo običajno pravo ljudi, pravila in zakoni, ki so se razvili v lokalnih skupnostih ali med zvezami trgovcev, za obravnavanje vsakodnevnih sporov in zadev. Nobena od standardnih besed za zakon (fa ali lu) ni bila nikoli aplicirana v tovrstnih zakonih. T. i. neuradno pravo se nekako enači z zahodnim pojmom civilnega prava (MaCormack 1996).

Funkcije uradnikov, dodeljene iz centra za upravljanje provinc so bile zelo omejene. Odgovorni so bili za pobiranje davkov, organizacijo javnih del in za vzdrževanje reda skozi nadzor nad večjimi kaznivimi dejanji. Vse ostale stvari so bile večinoma prepuščene družinskim, vaškim ali klanskim pravilom in predpisom oz. neuradnemu pravu (MaCormack 1996).

Kazensko pravo tradicionalne Kitajske je vsebovalo legalistična in konfucianska načela. Legalistični zakoni dinastije Qin so ukinili privilegije in imuniteto plemičev, tako je predvsem kazensko pravo dinastije Qin izbrisalo razliko med višjimi in nižjimi sloji v družbi v smislu

kazni, ki so veljale za vse enako. Prvi cesar dinastije Qin, Qin Shihuang, je po predlogu Shang Yanga prevzel kazenski in upravni zakonik. Zakoni so nalagali visoke kazni za neopravljanje dolžnosti, ki jih je nalagala država, za vse enako. Razvoj prava v tem obdobju je bil zaznamovan z legalizmom, sovražno do moralnih vrednot, ki so jih zagovarjali konfucijanci (MaCormack 1996).

S padcem dinastije Qin in ustanovitvijo dinastije Han se je oblika cesarske hiše in vladajoče elite začela spreminjati. Cesarji dinastije Han so zopet začeli upoštevati konfucijanske vrednote in pričeli uvajati zakone, ki so bili zasnovani tako, da so te vrednote lahko implementirali, čeprav so nekaj osnov le prevzeli od legalistične prakse predhodne dinastije. Ta proces se je nadaljeval skozi dinastijo Han in preko naslednjih dinastij, vrhunec pa je dosegel v dinastiji Tang (唐, 618 – 907). Kazenski zakonik dinastije Tang je končni produkt t. i. konfucianizacije prava. Ta oblika prava z začetki v dinastiji Han in polno oblikovan v dinastiji Tang se je nadaljevala skozi celotno obdobje dinastične Kitajske. Kazenski zakonik dinastije Tang je bil model za vse kasnejše zakonike (MaCormack 1996).

Čeprav dinastija Han ni v celoti prevzela kazenskega zakonika dinastije Qin, se je nekaj elementov vendarle ohranilo tudi v naslednjih obdobjih dinastične Kitajske. Dinastija Han je od dinastije Qin prevzela potrebo po celovitem sistemu kazenskega in upravnega zakonika, kar naj bi cesarju omogočilo, da je lahko vladal skozi hierarhijo ministrov in uradnikov, ki so bili odgovorni neposredno njemu. Dinastija Han pa seveda ni upoštevala izključitve moralnih vrednot iz kazenskega zakonika in tudi ne zahteve, da naj bi se tudi najmanjše prekrške kaznovalo strogo. V tem obdobju so ponovno uvedli privilegije pred zakonom oz. kaznijo, glede na položaj ali osebne dosežke, tudi kazni so bile dodeljevane premišljeno glede na težo zločina oz. sorazmerno z zločinom (MaCormack 1996).

Rezultat zahteve legalistične doktrine, da mora vladar zadržati trdno kontrolo nad državno upravo, je bila po zagotovitvi, da so uradniki delovali izključno v skladu z avtoriteto, ki jim je bila podeljena, in da s svojim delovanjem niso kršili prednostnih pravic vladarja. Zato je dinastični pravni sistem obdržal izvorno legalistično potrebo po tem, da sta moč in vpliv uradnikov točno določena oz. opredeljena le za točno določen položaj in da so kazni za kršitve tudi točno določene, ne glede na to, ali so kršitve narejene namerno ali nenamerno, ali so le posledica nepazljivosti ali ne. Tako so bili uradniki zelo omejeni v svojem delovanju. Do

konca dinastije Qing (清, 1644 – 1911) so bili uradniki, vključno s tistimi, ki so delovali kot sodniki, deležni le malo obzirnosti pri opravljanju svojih dolžnosti in so bili zelo dovzetni za kazni, če so se odločali ali delovali na način, ki ni bil v skladu z zakoni kazenskega ali upravnega prava (MaCormack 1996).

Enakost pred kaznovanjem se ni obdržala, saj so zakoniki naslednjih dinastij omogočali privilegije glede kaznovanja vsem uradnikom in članom njihovih družin<sup>16</sup> (MaCormack 1996).

Glede zakonodajne metode so legalisti poudarjali, da morajo biti vladarjevi zakoni jasni in razumljivi tudi navadnim ljudem ter jim biti primerno razloženi. Te kvalitete so vse dinastije želele doseči, vendar se je izkazalo, da je razumevanje zakonov le v sferi uradnikov pomembnejše od razumevanja zakonov navadnih ljudi (MaCormack 1996).

Legalisti so poudarjali pomembnost doslednosti in enostnosti v izvrševanju zakonov. Po njihovem mnenju je bil red v državi možen le, če so ljudje vedeli, da jih bodo določena dejanja privedla tudi do določenih posledic. Nobena od dinastij se ni odaljila od tega pristopa. V osemnajstem in devetnajstem stoletju je Uprava za kazni (ang. Board of Punishments) dinastije Qing občasno poudarjala pomembnost doslednosti in gotovosti v izvrševanju kazenskega zakonika (MaCormack 1996).

Tako se je nekaj izvornih konceptov legalistične prakse ohranilo tudi v kazenskem pravu ostalih dinastij vse do poslednje, dinastije Qing.

Kazni v zakonikih različnih dinastij so bile zelo visoke, za nekatera kazniva dejanja, kar se je pripisovalo predvsem legalistični praksi, čeprav je bila državna doktrina vseh dinastij od dinastije Han naprej konfucianizem, katerega poudarek je bil na moralnih vrednotah. Legalistična metoda ustrahovanja s kaznimi za dosego reda v državi je vplivala na obravnavanje najtežjih kaznivih dejanj, storjenih proti državi ali družini, v kasnejših obdobjih. Pri takšnih kaznivih dejanjih je kazen veljala tudi za storilčevo družino in celo sorodnike.

---

<sup>16</sup> Privilegiji plemstva in uradnikov niso pomenili imuniteto do kaznovanja, le kazni za njih so bile manjše in milejše od predpisanih za določene prestopke. Te kazni so bile predvsem dodeljene v obliki denarnih kazni ali znižanja ranga za eno stopnjo. Za hujše zločine, kot so umor, posilstvo, tatvina in podobno, pa so bili kaznovani po standardnih kaznih, ki so bile predpisane v zakoniku, vendar pa je morala biti izvršitev kazni odobrena od cesarja.

Kazenski zakonik dinastije Tang takole predpisuje glede upora: "V primeru kovanja upora morajo biti vsi vpleteni obglavljeni. Njihovi očetje in sinovi stari 16 let ali več morajo biti zadavljeni. Polja in hiše zapleni vlada. Moški nad 80 let in ženske nad 60 let ter invalidne osebe so iz kaznovanja izvzete" (MaCormack 1996).

Kazenski zakonik dinastij Ming in Qing je predpisoval še strožje kazni za upor ali izdajo. Smrtno kazen so poleg obtoženih dodelili tudi vsemu sorodstvu obtoženih, vključno tistim, ki so živeli v isti hiši kot obtoženi, pa čeprav z njim niso bili v sorodu. Prav tako iz kaznovanja niso bile izvzete invalidne ali mladoletne osebe (MaCormack 1996).

Kazenski zakoniki dinastij Tang (唐, 618 – 907), Ming (明, 1368 – 1644) in Qing (清, 1644 – 1911) so poleg težjih kaznivih dejanj, kot so umor, tatvina, izdaja itd., strogo kaznovali iz zahodnega vidika tudi manjše prestopke, ki so bili povezani predvsem z neupoštevanjem pravil moralnih vrednot. Eden izmed takšnih prestopkov je bilo na primer neprimerno žalovanje<sup>17</sup> za umrlim možem ali nošenje žalne obleke prekratek čas. V zakoniku dinastije Qing je bila oseba, ki je prikrila smrt starša ali moža in ni primerno žalovala, kaznovana z enim letom prisilnega dela in s šestdesetimi udarci s težko palico (MaCormack 1996).

## **6.1 Kazenski zakonik dinastije Qin**

Vir zakonov dinastije Qin je dandanes obstoječ v angleškem prevodu (Anthony Hulsewe) ostankov zakonov, ki so jih našli leta 1975 v provinci Hubei napisane na bambusovih deščicah v krsti nižjega uradnika iz lokalne uprave, ki je bil pokopan z zbirko zakonov, katere je uporabljal v času svojega življenja. Ti zakoni vsebujejo upravna pravila in zakone iz področja kazenskega prava.

Shang Yang je v svojih konceptih predstavil idejo enakosti pred zakonom, v smislu enakosti pred kaznovanjem, ki naj ne bi razlikovala med višjimi in nižjimi sloji. Vsi naj bi bili enako kazensko odgovorni. Vendar pa je iz zakonov tistega obdobja razvidno, da je položaj v hierarhiji še vedno odigral ključno vlogo.

---

<sup>17</sup> Žalovanje je bilo v tistem obdobju izrednega pomena, ker je primerno žalovanje kazalo spoštovanje do sorodnika, ki je umrl. Zato je bilo neprimerno žalovanje strogo kaznovano, saj je predstavljalo kar hudo kršitev moralnih vrednot.

Višji sloji in imetniki aristokratskih rangov so bili pogosto za enako kaznivo dejanje kaznovani lažje kot navadni ljudje in sužnji, vendar pa se je princip kaznovanja za vse kršitelje brez izjem ohranil. Določena oblika kazni je bila dodeljena vsakemu kršitelju zakonov (Hulsewe, 1985).

Na področju kaznivega dejanja uboja so zakoni natančno razdelani in kot taki razlikujejo med ubojem med pretepom, nenamernim ubojem ali namernim ubojem oz. umorom. Tako je bila za kazen za nenamerni uboj med pretepom predpisana zelo visoka globa, če pa je prišlo do kaznivega dejanja nenamernega uboja z orožjem, kot na primer z bodalom ali mečem, pa je bila kazen prisilno delo za dlje časa. Posebna pozornost je namenjena uboju lastnega otroka, pri čemer je zanimivo, da uboj lastnega otroka ni bilo kaznivo dejanje, če so avtoritete to dovolile. V primeru, kjer je na primer oče želel ubiti svojega nespoštljivega sina in mu to ni bilo dovoljeno, je lahko zaprosil avtoritete, da so ga uradno usmrtili. Enako so starši zaradi tehtnih razlogov lahko zaprosili za doživljenjski izgon svojega otroka iz države. Tako so z dovoljenjem starši lahko ubili ali pohabili svojega otroka, v primeru, da dejanje ni bilo avtorizirano, je dejanje veljalo za kaznivo dejanje, kaznovano s tetoviranjem in prisilnim delom. Prav tako je bil dovoljen uboj deformiranega novorojenčka in kot tak ni konstituiral kaznivega dejanja. Nasprotno, pa je bil uboj zdravega novorojenčka strogo kaznovan (Hulsewe 1985).

Kaznivo dejanje kraje je bilo določeno glede vrednosti ukradenih predmetov in glede na okoliščine kaznivega dejanja, ali je kaznivo dejanje kraje storil en sam človek ali skupina ljudi. Na tem področju so se posebno ukvarjali tudi z sprejemanjem ukradenih predmetov. Če je oseba, ki je prejela ukradene predmete ali ukraden denar, vedela, da je ukradeno, je bila kazensko odgovorna samo v primeru, če se je dalo dokazati, da je za to vedela. V tem primeru so bili vsi, ki so vedeli za krajo in uživali v teh predmetih ter jih koristili, enako kaznovani kot storilec (Hulsewe 1985).

### **Kazenski sistem**

Kazenski zakonik vsebuje več vrst kazni: (Hulsewe 1985)

– **Smrtna kazen:** Običajna smrtna kazen je bilo obglavljenje. Poleg te metode pa so uporabljali tudi različna razkosavanja na različne dele telesa. Najstrožja oblika smrtne kazni, imenovana lianzuo (连坐) je bila smrtna kazen, ki je bila lahko poleg obsojenca dodeljena tudi njegovi celotni družini. Utopitev kot obliko smrtne kazni pa so uporabljali pri kaznovanju gobavcev, ki so zagrešili kaznivo dejanje, za katerega je bila dodeljena smrtna kazen.

– **Prisilno delo:** Osebe, obsojene na prisilno, delo so bile navadno izpostavljene tudi kazni pohabljanja.

– **Pohabljenje:** Pohabljenje ni bilo nikoli uporabljeno kot samostojna kazen, ampak vedno v kombinaciji s prisilnim delom. Vrste pohabljenja so bile različne. Najhujša oblika je bila amputacija obeh stopal, poleg te oblike pa so uporabljali tudi amputacijo samo enega stopala ali amputacijo nosu. Najlažja oblika te kazni je bilo tetoviranje.

– **Izgon.**

– **Kastracija:** V zakonih ni omenjenega nobenega primera, ki bi nalagal kazen kastracije.

– **Globe oz. denarne kazni:** Globe kot oblika kazni so bile večinoma odrejene uradnikom. Višina glob ni bila določena v denarju, ampak v količini orožja. Na primer: oklep ali vojna oprema, en ščit ...<sup>18</sup>

V tem obdobju je bilo dovoljeno določeno kazen odplačati. In sicer v primeru, da so otroci kupili svobodo svojim staršem, ki so služili kot državni sužnji, ali v primeru, da si je suženj hotel kupiti svobodo. Če oseba plačala za odkup kazni ni zmogla plačati naenkrat, je ta znesek lahko odslužila z delom za vlado skupaj z obsojenci, ki so bili obsojeni na prisilno delo. To delo je bilo ekvivalentno z nekaj enotami denarja na dan, dokler niso odplačali kazni (Hulsewe 1985).

### **Primeri zakonov s predpisanimi kaznimi**

---

<sup>18</sup> Vrednost orožja, ki so ga morali dati v primeru kazni, ni znana.

Zakoni iz obdobja Qin so napisani zelo podrobno za točno določene situacije in okoliščine, ki za enako kaznivo dejanje predpisujejo različne kazni. Čeprav veljajo zakoni tega obdobja kot zelo strogi in kazni, ki jih nalagajo, za zelo krute, v pričujočih zakonih, ki so na voljo, zelo malo razkrivajo, kakšne so kazni za določene zločine. Poleg tega pa najdemo zelo malo primerov zakonov, ki nalagajo smrtno kazen.

## KRAJA

Če skupina petih skupaj krade in je vrednost ukradenega ena enota denarja ali več, so kaznovani z amputacijo levega stopala in tetoviranjem ter obsojeni na prisilno delo. Če je skupina manjša od petih ljudi in vrednost ukradenega preseže 660 enot denarja, so kaznovani z amputacijo nosu, tetoviranjem in obsojeni na prisilno delo. Če je vrednost ukradenega med 220 in 660 enot denarja, so kaznovani s tetoviranjem in obsojeni na prisilno delo. Če je vrednost ukradenega manj kot 220 enot denarja, potem so obsojeni na izgon iz države (Hulsewe 1985 D1).

Oseba A naroči osebi B, da nekaj ukrade, vendar ga pred dejanjem zalotijo. Kakšna je kazen? Obe osebi morata plačati denarno kazen, ki je enaka kazni tetoviranja (Hulsewe 1985 D2).

Oseba A ukrade eno enoto denarja in gre v hišo osebe B. Oseba B ni seznanjena s krajo. Kako bi morala oseba B biti kaznovana?

Osebe B se ne kaznuje.

V primeru, da je oseba B seznanjena s krajo in ne prijavi osebe A za storjeno kaznivo dejanje, je kaznovana z globo v vrednosti enega ščita (Hulsewe 1985 D9).

Mož ukrade 1000 enot denarja in jih 300 skrije pri ženi. Kako je žena kaznovana? V primeru, da je žena skrila denar vedoč, da ga je njen mož ukradel, je kaznovana za krajo 300 enot denarja. To je primer kaznivega dejanja kraje (Hulsewe 1985 D13).

Nekdo je ukradel dobrine, katerih nezakonito pridobljena vrednost je 110 enot denarja. Njegova žena in otroci vedoč za kaznivo dejanje z njim skupaj jedo meso. Vsem je dodeljena enaka kazen (Hulsewe 1985 D15).

Če oče krade svojim otrokom, to ne konstituira kaznivega dejanja kraje. V primeru pa, da očim krade svojim posvojencem, slednje konstituira kaznivo dejanje kraje (Hulsewe 1985 D17).

Predpisan zakon pravi: "Za krajo in vsa ostala kazniva dejanja so kazensko odgovorni vsi skupaj živeči" (Hulsewe 1985: 126 D19).

## UMOR

Oseba A pošlje osebo B, da okrade in ubije nekoga, kot svoj delež pa oseba B prejme 10 enot denarja. Oseba B je še mladoletna. Kako naj bo oseba A kaznovana? Osebi A je odrejena smrtna kazen (Hulsewe 1985 D54).

Ubiti otroka brez dovoljenja oblasti je kaznovano s tetoviranjem in obsodbo na prisilno delo. Če je otrok novorojen in je deformiran, umor takšnega otroka ni konstituiran kot kaznivo dejanje. Če je novorojenček zdrav in ne kaže znakov deformacij ter ga starš umori zgolj zato, ker ima preveč otrok, je to dejanje kaznivo dejanje umora otroka (Hulsewe 1985 D56).

Oseba A nima svojih sinov, zato posvoji sina svojega brata kot svojega naslednika. V času ko živita skupaj, ga oseba A ubije. Tako dejanje nalaga smrtno kazen z obglavljenjem (Hulsewe 1985 D57).

## TELESNE POŠKODBE

Če v pretepu nekdo uporabi dolgo iglo ali šilo in s tem poškoduje ljudi, je kaznovan z globo dve garnituri vojne opreme, če so bile poškodbe prizadejane nenamerno. Če pa so poškodbe bile prizadejane z namenom umora, je ta oseba kaznovana s tetoviranjem in obsojena na prisilno delo (Hulsewe 1985 D71).

## LAŽNE OVADBE

Ko član skupine petih družin<sup>19</sup> ovadi drugega člana skupine upajoč, da se bo tako sam izognil kazni in se nato izkaže, da ovadeni član ni zagrešil kaznivega dejanja, je ovaduh kaznovan s kaznijo, kateri je upal, da se bo izognil (Hulsewe 1985 D80).

Oseba je ovadena, da je ukradla 110 enot denarja. Zaslišanje razkrije, da je oseba ukradla 100 enot denarja. Kako je oseba, ki je lažno ovajala, kaznovana? Oseba je kaznovana z globo dve garnituri vojne opreme (Hulsewe 1985 D30).

Oseba A, imetnik drugega najnižjega aristokratskega ranga, je ukradla ovco. Preden se primeru sodi, oseba A lažno ovadi drugo osebo, da je ukradla prašiča. Kako je oseba A kaznovana? Odrejena ji je kazen prisilnega dela, brez pohabljenja (Hulsewe 1985 D40).

## PREKRŠKI PRI OPRAVLJANJU URADNE DOLŽNOSTI

Ti zakoni se nanašajo predvsem na uradnike. Predpisane kazni so predvsem globe.

Če se uradnik ukvarja s prevarami in poneverbami, je poleg naložene globe en ščit ali več, tudi za vedno odpuščen iz uradniškega položaja (Hulsewe 1985 D47).

Če se nadzornik ne posveča svojim dolžnostim, ampak se ukvarja z zlobnimi stvarmi, mu je naložena kazen izgon iz države (Hulsewe 1985 D49).

Čeprav vsi služijo v istem uradu, je vsak uradnik zadolžen za točno določeno nalogo in je tako tudi vsakemu posebej izrečena kazen za prekršek na njegovem delovnem področju. Ko je nadzornik urada razrešen, predstojnik urada odredi, da druga oseba preveri njegov urad. Nadzorniku urada prisodijo globo za rezultate preverjanja in v tem primeru predstojnik urada in njegov asistent nista kaznovana. Če pa je razrešen predstojnik urada in novoimenovani nadzornik sam preveri dosedanje delo urada, sta prejšnji nadzornik in njegov asistent kaznovana (Hulsewe 1985 B7).

Če uradnik priporoči osebo, ki je bila za vedno odpuščena iz službene dolžnosti, mu je naložena globa dve garnituri vojne opreme.

---

<sup>19</sup> Družba je bila organizirana v skupine po pet družin z namenom, da bi tako lahko nadzorovali eden drugega in tako ovadili člane, ki so kršili predpise ali zagrešili kazniva dejanja. To je bila posredna oblika državnega nadzora.

Če so v času vojaškega nabora za določen čas na mesto nadzornika in začasnega pomočnika imenovane osebe z najmanj drugim najnižjim aristokratskim rangom ali višjim in ne upoštevajo predpisov, so kaznovane z globo dve garnituri vojne opreme.

Ko naloge višjemu naredniku in nadzorniku lokostrelske enote niso dane v skladu s predpisi, kot tudi če lokostrelci, ko streljajo ne zadanejo tarče, je komandant kaznovan z globo dve garnituri vojne opreme.

Če nadzornik lokostrelske enote strelja in ne zadane tarče, je kaznovan z globo dve garnituri vojne opreme in je razrešen dolžnosti.

Ko je kočijaž imenovan in je nezmožen voziti, je oseba, ki ga je učila vožnje, kaznovana z globo en ščit. Kočijaž je razrešen dolžnosti in obsojen na štiri leta prisilnega dela in vojaške službe. (Hulsewe 1985 C1)

Če se nekdo pretvarja, da uboga kraljeve ukaze in jih nato ne izvrši, je kaznovan z obritjem brade in obsojen na najblažjo obliko prisilnega dela (Hulsewe 1985 C2).

Uradnik, ki je imetnik ranga, aretira osebo, ki je pobegnila, in jo izroči osebi B ter ji naroči, naj pobeglega izroči oblastem. Z njim se dogovori, da si bosta razdelila nagrado. Kako naj bosta uradnik in oseba B obsojena? Odrejena jima je kazen, in sicer vsakemu globa dve garnituri vojne opreme. Za aretacijo nista nagrajena (Hulsewe 1985 D117).

## SPOLNI PREKRŠKI

Ko potomci iste mame in različnih očetov med sabo spolno občujejo, so kaznovani s smrtno kaznijo obglavljenja (Hulsewe 1985 D151).

## 6.2 Kazenski zakonik Ljudske Republike Kitajske

Kazenski zakonik Ljudske Republike Kitajske je bil prvič privzet na drugem plenarnem zasedanju petega Nacionalnega Ljudskega Kongresa 1. 7. 1979 in začel veljati 1. 1. 1980.

Leta 1997 pa je bil revidiran in kot tak je v veljavi še danes (Criminal Law of the People's Republic of China 1997)

Kazenska odgovornost za kazniva dejanja se prične pri dopolnitvi 16 let.

Kazenski zakonik vsebuje 10 kategorij kaznivih dejanj: (Criminal Law of the People's Republic of China 1997)

### **Kazniva dejanja ogrožanja državne varnosti**

Na primer:

Za kovanje zarot s tujimi državami ali njihovimi organi v ogrožanju državne suverenosti in teritorialne integritete ter varnosti Ljudske Republike Kitajske je predpisana dosmrtna zaporna kazen ali zaporna kazen minimalno 10 let.

Za organiziranje ali izvedbo oboroženega upora ali izgreda je predpisana dosmrtna zaporna kazen ali zaporna kazen minimalno 10 let. Za aktivne udeležence je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let, za ostale udeležene pa zaporna kazen do 3 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic.

Za vohunjenje za državnimi skrivnostmi, krajo ali nakup državnih skrivnosti in nelegalno posredovanje slednjih tujim organizacijam, organom ali osebam izven teritorija Kitajske je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let. V primeru posebno resnih okoliščin pa je predpisana dosmrtna zaporna kazen ali zaporna kazen najmanj 10 let.

Kdorkoli zagreši kaznivo dejanje ogrožanja državne varnosti ter povzroči resne posledice in škodo državi in njenim državljanom, je lahko obsojen na smrtno kazen.

### **Kazniva dejanja ogrožanja javne varnosti**

Na primer:

Za požig, poškodovanje nasipov ali jezov, povzročitev eksplozije, širjenje strupov ali uporabo drugih nevarnih sredstev za sabotažo tovarn, pristanišč, vodnih zajetij ... ali poškodovanje katerih koli drugih objektov javne ali privatne lastnine s čimer je ogrožena javna varnost, vendar pa ta dejanja ne povzročijo resnejših posledic je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. Kdorkoli zagreši kaznivo dejanje ogrožanja javne varnosti in s tem povzroči resne poškodbe ali smrt ljudi je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen.

Za ugrabitev letala je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen. V primeru, da ugrabitelj povzroči resne poškodbe potnika, smrt potnika ali resne poškodbe letala, je predpisana smrtna kazen. Za ugrabitev ladje ali motornega vozila je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let, v primeru resnih posledic kaznivega dejanja je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen.

Za nelegalno proizvodnjo, trgovanje, transport ter skladiščenje orožja ali eksplozivnih teles je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. V primeru resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen.

### **Kazniva dejanja spodkopavanja reda socialistične tržne ekonomije**

Na primer:

Za proizvajalca ali prodajalca, ki blagu dodaja nečistoče ali ponareja blago ali prodaja ponarejeno blago kot pristno, blago z napako kot blago visoke kvalitete ali podstandardno blago kot standardno, če je vsota zaslužka od prodaje od 50.000 do 200.000 yuanov, je za kršitelja predpisana zaporna kazen do 2 leti ali pripor. Poleg te kazni pa mora plačati še kazen v višini vsaj polovice vsote zaslužka od prodaje in največ dvokratno vsoto zaslužka od prodaje. Če je vsota zaslužka od prodaje od 200.000 do 500.000 yuanov, je za kršitelja predpisana zaporna kazen od 2 do 7 let ter denarna kazen v višini vsaj polovica vsote zaslužka od prodaje in največ dvokratna vsota zaslužka od prodaje. Če je vsota zaslužka od prodaje od 500.000 do 2.000.000 yuanov, je za kršitelja predpisana zaporna kazen do 7 let ter denarna kazen v višini vsaj polovice vsote zaslužka od prodaje in največ dvokratno vsoto zaslužka od prodaje. Če je vsota zaslužka od prodaje več kot 2.000.000 yuanov, je za kršitelja predpisana zaporna kazen 15 let ali dosmrtna zaporna kazen ter denarna kazen vsaj polovica vsote zaslužka od prodaje in največ dvokratna vsota zaslužka od prodaje ali pa je kršitelju odrejena zplemba premoženja.

Za izdelovanje ali prodajo lažnih zdravil, ki so dovolj škodljiva, da resno ogrožajo človeško zdravje, je predpisana zaporna kazen do 3 let ali pripor ter denarna kazen v višini vsaj polovice vsote zaslužka od prodaje in največ dvokratno vsoto zaslužka od prodaje. V primeru, da je bilo človeško zdravje resno oškodovano, je za kršitelja predvidena zaporna kazen od 3 do 10 let ter denarna kazen v višini vsaj polovice vsote zaslužka od prodaje in največ dvokratno vsoto zaslužka od prodaje. V primeru povzročitve smrti ali posebno resnih

zdravstvenih težav je za kršitelja predpisana zaporna kazen vsaj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen ter denarna kazen v višini vsaj polovice vsote zaslužka od prodaje in največ dvokratno vsoto zaslužka od prodaje ali se odredi zaplemba premoženja.

Za tihotapljenje orožja ali ponarejenega denarja je predpisana zaporna kazen do 7 let in zaplemba premoženja. Za tihotapljenje kulturnih relikvij, zlata, srebra ali drugih plemenitih kovin, katerih izvoz je prepovedan, ali redkih živalskih in rastlinskih vrst je predpisana zaporna kazen vsaj 5 let in globa. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana lahko dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen in zaplemba premoženja.

Za distribucijo ali tihotapljenje pornografskih materialov v namen dobička je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let in globa. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana kazen lahko zaporna kazen vsaj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in globa ali zaplemba premoženja.

Za ponarejanje denarja je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let in globa v višini od 50.000 do 500.000 yuanov. Predpisana kazen v naslednjih primerih je 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen in globa v višini od 50.000 do 500.000 yuanov ali zaplemba premoženja:

- za vodjo skupine, vpletenega v kaznivo dejanje ponarejanja denarja,
- ponarejanje izjemno visokih vsot denarja,
- ali druge posebno resne okoliščine.<sup>20</sup>

Za finančne goljufije ali prevare je predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor in globa v višini od 20.000 do 200.000 yuanov. V primeru, da je vsota vpletenega denarja v goljufijo velika ali če so prisotne resne okoliščine, je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let in globa v višini od 50.000 do 500.000 yuanov. V primeru, da je vsota denarja, vpletena v goljufijo, posebno velika in okoliščine posebno resne, je predpisana zaporna kazen 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in globa v višini od 50.000 do 500.000 yuanov ali zaplemba premoženja.

### **Kazniva dejanja kršenja osebnih ali demokratičnih pravic državljanov**

Na primer:

Za naklepni umor je predpisana smrtna kazen, dosmrtna zaporna kazen ali zaporna kazen vsaj 10 let.

---

<sup>20</sup> Katere pa kazenski zakonik posebno ne navaja.

Za uboj iz malomarnosti je predpisana zaporna kazen od 3 do 7 let.

Za namerno povzročitev telesnih poškodb je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor ali javni nadzor. Za povzročitev omenjenega kaznivega dejanja, katerega posledice so resne telesne poškodbe, je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. Če kaznivo dejanje povzročitve telesnih poškodb povzroči smrt osebe ali so resne telesne poškodbe prizadejane na posebno krut način, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen.

Za posilstvo je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. Kdorkoli spolno občuje z deklico, mlajšo od 14 let, bo obsojen za kaznivo dejanje posilstva in mu bo dosojena težja kazen. V sledečih primerih je predpisana kazen za posilstvo ali spolno občevanje z deklico, mlajšo od 14 let, zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen, če gre za:

- sramotne okoliščine,
- posilstvo večjega števila žensk ali deklic, mlajših od 14 let,
- posilstvo ženske v javnem prostoru,
- posilstvo ženske skupaj z eno ali več osebami,
- povzročitev resnih poškodb, smrti žrtve ali povzročitev drugih resnih posledic.

Za nelegalno pridržanje osebe ali nelegalen odvzem osebne svobode je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic. V primeru, da kršitelj osebo ponižuje ali z njo nasilno ravna, se mu odredi višja kazen. V primeru, da kršitelj povzroči resne poškodbe pridržani osebi, je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. Če kršitelj povzroči smrt žrtve kaznivega dejanja, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let. Če je žrtvi povzročena smrt ali resne telesne poškodbe z nasiljem, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen.

Za ugrabitev osebe je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in globa ali zaplemba premoženja. V primeru, da kršitelj povzroči smrt ugrabljenе osebe ali jo ubije, je predpisana smrtna kazen in zaplemba premoženja.

Za ugrabitev in trgovanje z ženskami ali otroki je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let in globa. V posebno resnih okoliščinah je lahko odrejena smrtna kazen in zaplemba premoženja.

V sledečih primerih je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in globa ali zaplemba premoženja:

- vodja skupine, ki se ukvarja z ugrabitvami in prodajo žensk in otrok,
- ugrabitev in prodaja treh ali več žensk in/ali otrok,
- posilstvo ženske, ki je ugrabljen in prodana,
- zvabiti ali prisiliti žensko, ki je ugrabljen in prodana, da se ukvarja s prostitucijo, ali prodaja ženske osebi, ki jo bo prisilila v prostitucijo,
- ugrabitev ženske ali otroka z uporabo nasilja ali anestezije v namen prodaje žrtve,
- kraja dojenčka v namen prodaje,
- povzročitev hujših poškodb ali smrti ugrabljen ženske ali otroka ali njihovim sorodnikom ali povzročitev drugih hujših posledic kaznivega dejanja,
- prodaja ženske ali otroka izven teritorialnega ozemlja Kitajske.

Pod pojmom ugrabitev in trgovanje so mišljena vsa sledeča dejanja: ugrabitev, kupovanje, trgovanje ali pošiljanje ženske ali otroka v namen prodaje žrtve.

Za lažne ovadbe z namenom, da bo oseba kazensko odgovorna je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor ali javni nadzor. V primeru hujših posledic kaznivega dejanja je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. V primeru, da stori to kaznivo dejanje državni uradnik, je predpisana višja kazen.

Za zlorabo položaja državnega uradnika, za kar je predpisana zaporna kazen do 2 let ali pripor. V primeru resnih okoliščin kaznivega dejanja je predpisana zaporna kazen od 2 do 7 let.

### **Kazniva dejanja poseganja v lastnino**

Na primer:

Za nasilno krajo javne ali privatne lastnine je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let in globa. V sledečih primerih je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen in globa ali zaplemba premoženja:

- vdor v bivališče osebe z namenom rop,
- rop na javnem transportu,
- rop banke ali katerekoli druge bančne ustanove,
- ponavljajoče ropanje ali kraja visoke vsote denarja,

- povzročitev poškodb ali smrti druge osebe v teku kaznivega dejanja,
- izdajanje za policaja ali vojaka v izvrševanju kaznivega dejanja,
- oboroženi rop,
- kraja vojaškega materiala, materiala za urgentno reševanje, kraja materialne ali denarne podpore za naravne katastrofe ali socialne podpore.

### **Kazniva dejanja oviranja upravljanja javnega reda**

Na primer:

Za nasilno oviranje državnega uradnika pri izvrševanju njegovih nalog je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor, javni nadzor ali globa.

Za spodbujanje ljudi, da se upirajo implementaciji zakonov in upravnih zakonov ter pravil je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic. V primeru resnih posledic kaznivega dejanja je predpisana zaporna kazen od 3 do 7 let.

Za ponarejanje, spreminjanje, nakup, prodajo, krajo, nasilni odvzem ali uničenje uradnih dokumentov, certifikatov ali pečatov državnega organa je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic. V primeru resnih okoliščin kaznivega dejanja je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let.

Za shod ljudi z namenom motenja javnega reda do te mere, da se delo nasplošno, produkcija, učenje in znanstveno raziskovanje ne morejo opravljati in je s tem povzročena velika izguba je za vodjo skupine predpisana zaporna kazen od 3 do 7 let, za aktivne člane dejanja pa zaporna kazen do 3 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic. V primeru shoda ljudi z namenom žaljenja in napadanja državnega organa, s čimer je povzročena nezmožnost opravljanja dela organa in velika izguba, je za vodjo skupine predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let, za aktivne člane dejanja pa zaporna kazen do 5 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic.

Za neprijavljen ali nelegalen shod ali demonstracijo, s čimer se krši javni red je predpisana zaporna kazen do 5 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic.

Za hazarderstvo je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor ali javni nadzor in globa.

Za tihotapljenje, trgovanje, transport ali proizvodnjo drog je predpisana zaporna kazen 15 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen in tudi zaplemba premoženja.

Za organizacijo ali siljenje druge osebe v prostitucijo je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let in globa. V sledečih primerih je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in globa ali zaplemba premoženja:

- organizacija prostitucije za drugo osebo,
- prisiliti v prostitucijo deklico, mlajšo od 14 let,
- prisiliti v prostitucijo več oseb ali ponavljajoča prisila v prostitucijo druge osebe,
- prisiliti drugo osebo v prostitucijo potem, ko jo je kršitelj posilil,
- povzročitev resnih poškodb, smrti ali drugih resnih posledic žrtvi, ki je bila prisiljena v prostitucijo.

V primeru posebno resnih okoliščin v že navedenih primerih je predpisana dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen in zaplemba premoženja.

Za produkcijo, podvajanje, izdajo, prodajo ali distribucijo pornografskega materiala v namen dobička je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor ali javni nadzor in globa. V primeru resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let in globa. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in globa ali zaplemba premoženja.

### **Kazniva dejanja ogrožanja interesov nacionalne obrambe**

Na primer:

Za oviranje vojaka pri opravljanju dolžnosti z nasiljem ali grožnjami je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor ali javni nadzor ali globa. Za namerno oviranje vojaške operacije ali oboroženih sil je v primeru resnih posledic predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor.

Za sabotžo vojaške opreme, telekomunikacij ali instalacij je predpisana zaporna kazen do 3 let, pripor ali javni nadzor. Za sabotžo večjih ali glavnih orožij ali vojaške opreme, vojaških telekomunikacij in instalacij je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. V primeru posebno

resnih posledic dejanja je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen. V času vojne so izrečene višje kazni.

V primeru, da skupina ljudi poseže v vojaško omejeno območje in s tem povzroči resno oviranje reda tega območja, je za vodjo take skupine predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let, za aktivne udeležence pa je predpisana zaporna kazen do 5 let, pripor, javni nadzor ali odvzem političnih pravic.

### **Kazniva dejanja podkupovanja in poneverb**

Na primer:

Za poneverbo najmanj 100.000 yuanov (približno 10.000 evrov) je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in tudi lahko zaplemba premoženja. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana smrtna kazen in zaplemba premoženja.

Za poneverbo od 50.000 do 100.000 yuanov je predpisana zaporna kazen do 5 let in lahko tudi zaplemba premoženja. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana dosmrtna zaporna kazen in zaplemba premoženja.

Za zlorabo položaja državnega uradnika, poneverbo javnih sredstev za privatno rabo ali za udejanjanje v nezakonitih aktivnostih je predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor. V primeru resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen najmanj 5 let. V primeru, da državni uradnik poneveri zelo visoko vsoto javnih sredstev in te vsote ne vrne, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen.

Za ponujanje podkupnine je predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor. Ponujanje podkupnine kot jamstvo za nelegalno korist, katere okoliščine so resne ali katere posledica je velika izguba državnih interesov je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen in tudi lahko zaplemba premoženja. Če pred preiskovanjem kazenske odgovornosti storilec prizna krivdo za kaznivo dejanje, mu je lahko predpisana nižja kazen ali pa je oproščen krivde.

V primeru, da premoženje državnega uradnika presega zmožnosti njegovega legalnega dohodka, če je razlika velika, mu je lahko odrejeno, da mora podati obrazložitev virov

premoženja oz. lastnine. Če državni uradnik ne mora dokazati, da so viri njegovega premoženja legalni, se presežni del obravnava kot nelegalno pridobljeno premoženje, za kar je predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor in presežni del njegovega zakonitega dohodka se odvzame.

### **Kazniva dejanja zanemarjanja dolžnosti**

Na primer:

Za zanemarjanje dolžnosti ali zlorabo položaja uradnika, s čimer se povzročijo igube javnega denarja ali lastnine ali kaznivo dejanje škodi interesom države in ljudstva je predpisana zaporna kazen do 3 let ali pripor. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen od 3 do 7 let. Če uradnik zlorabi položaj ali malomarno opravlja svojo poklicno dolžnost v namen osebne koristi, je predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let.

### **Kazniva dejanja kršenja vojaške obveznosti**

Na primer:

V primeru, da vojak ne upošteva ukazov v času vojne in s tem ogroža vojaško operacijo, je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. Če je povzročena velika izguba v bitki, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen.

Če se vojak prostovoljno preda sovražniku, je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. V primeru resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen. Če vojak po predaji sodeluje s sovražnikom, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen.

Za dezertacijo je predpisana zaporna kazen do 3 let. V primeru resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. Če je s kaznivim dejanjem povzročena velika izguba v bitki ali vojaški operaciji, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let, dosmrtna zaporna kazen ali smrtna kazen.

### **Kazenski sistem**

Kazenski zakonik vsebuje 5 tipov kazni (zhuxing – 主刑): (Criminal Law of the People's Republic of China 1997)

– **Javni nadzor** (管制 – guanzhi, od 3 mesecev do 2 leti). Običajno je odrejen za manjše prekrške, obsojeni pa navadno nadaljuje s svojim delom in prejema plačo. V času kazni je podvržen nadzoru javno-varnostnega organa. Obsojeni se je dolžan periodično javljati. Kdor je obsojen na kazen javnega nadzora, mu je za enak čas odrejena dodatna kazen odvzema političnih pravic.

– **Pripor** (拘役– juyi, od 1 meseca do 6 mesecev).

– **Zaporna kazen** (od 6 mesecev do 15 let, do 20 let v primeru, ko je smrtna kazen znižana na zaporno kazen, ali v primerih, kjer je kazen združena za več kaznivih dejanj skupaj).

– **Dosmrtna zaporna kazen.**

– **Smrtna kazen.** V kazenskem zakoniku je smrtna kazen rezervirana le za najhujše oblike kaznivih dejanj, kot so na primer umor, posilstvo ... Smrtna kazen ne more biti odrejena osebam, mlajšim od 18 let, in ženskam, ki so noseče v času sodne odredbe. Osebe stare med 16 in 18 let so lahko obsojene na smrt v primeru posebno hudega kaznivega dejanja. Če je oseba obsojena na smrt in takojšnja usmrtitev ni esencialna, se ji odredi dvoletna odložitev izvršitve kazni, v istem času pa se ji lahko odredi tudi kazen izvrševanja reforme skozi delo. Če se obsojeni izkaže, da obžaluje svoja dejanja in je zaslužen za svoje delo do konca izteka dobe dveh let, potem se mu ta kazen lahko zniža na zaporno kazen od 15 do 20 let. Če pa se obsojeni upira reformi, potem se smrtna kazen izvrši na odredbo oz. soglasje Vrhovnega sodišča.

Kot dopolnilo kazenski sistem vsebuje še 3 vrste dodatnih kazni, ki se jih lahko odredi neodvisno od glavnih kazni: (Criminal Law of the People's Republic of China 1997)

– **Globe** (ni zgornje omejitve).

– **Odvzem političnih pravic.** Vključuje odvzem pravice do voljenja, svobode govora in tiska, protestiranja, pravice do funkcije v državnih organih in pravice do vodilnih mest v podjetjih, ki so v državni lasti. V podjetjih, institucijah ali v ljudskih organizacijah za dobo od 1 do 5 let. Dokončen odvzem političnih pravic pa se odredi osebam, ki so obsojene na dosmrtno zaporno kazen in na smrtno kazen.

– **Zaplemba lastnine.**

Če žrtev kaznivega dejanja utрпи finančno izgubo ali materialno škodo kot rezultat kaznivega dejanja, mora obsojeni poleg odredene kazni plačati žrtvi tudi odškodnino.

Izgon iz države se lahko odredi tujcem, ki zagrešijo kaznivo dejanje (Criminal Law of the People's Republic of China 1997).

### **6.3 Primerjava zakonov dinastije Qin in Ljudske Republike Kitajske (LRK)**

KAZNIVO DEJANJE KRAJE

QIN:

Zakoni dinastije Qin za krajo v skupini<sup>21</sup> predpisujejo kazen prisilnega dela<sup>22</sup> in pohabljenje (amputacija leve noge in tetoviranje) v primeru vrednosti ukradene ene enote denarja ali več. Če kaznivo dejanje kraje zagreši manj kot 5 ljudi in višina ukradenega presega 660<sup>23</sup> enot denarja, je predpisana kazen prisilnega dela in pohabljenje (amputacija nosu in tetoviranje). Če je vrednost ukradenega od 220 do 660 enot denarja, je predpisana kazen prisilno delo in tetoviranje. Če je vrednost ukradenega manj kot 220 enot denarja, potem je predpisana kazen izgon (Hulsewe 1985).

L RK:

Zakoni L RK za rop ali krajo privatne ali javne lastnine z uporabo nasilja ali z uporabo kakršnekoli druge metode predpisujejo zaporno kazen od 3 do 10 let in globo. V določenih primerih, kot npr.: oborožen rop, vlom z namenom roba, rop na javnem transportu ..., pa kazenski zakonik predpisuje zaporno kazen najmanj 10 let, dosmrtno zaporno kazen ali celo smrtno kazen (Criminal Law of the People's Republic of China 1997).

Kazenski zakonik dinastije Qin predpisuje krute kazni pohabljenja kot sestavnega dela kazni prisilnega dela, katerega trajanje ni znano, je pa oblika kazni primerljiva s sodobno zaporno kaznijo, ki pohabljenja ne vključuje. Kot dodatno kazen zakonik L RK vključuje globo, ki v zakoniku dinastije Qin ni vključena. Zakonik L RK vseeno nakazuje na strogost kazni, ki so v določenih primerih zelo visoke zaporne kazni in vključujejo tudi smrtno kazen. Na strogost kazni dinastije Qin pa nakazuje kazenska odgovornost vseh skupaj živečih za kaznivo dejanje ene osebe.

## KAZNIVO DEJANJE UMORA, UBOJA ALI POVZROČITVE TELESNIH POŠKODB

QIN:

Iz zakona o umoru posvojenega otroka, ki predpisuje smrtno kazen z obglavljenjem, je razvidno, da je verjetno za umor predpisana smrtna kazen, če umorjeni ni biološko povezan s storilcem, saj drugače zakonik dinastije Qin z dovoljenjem oblasti v določenih primerih lahko avtorizira uboj otroka. Umor pohabljenega ali kako drugače prizadetega otroka je dovoljen.

---

<sup>21</sup> Kot skupina se tretira 5 ljudi.

<sup>22</sup> Doba prisilnega dela ni znana. Po mojem mnenju pa se ta oblika kazni lahko primerja z zaporno kaznijo (zaporne ustanove Laogai) v sodobni Kitajski državi.

<sup>23</sup> 660 enot denarja je mejna vrednost, ki deli hujše kršitve od manjših prekrškov.

Če starš neavtorizirano ubije svojega otroka, je dejanje opredeljeno kot kaznivo, zanj pa je predpisana kazen prisilnega dela in tetoviranje (Hulsewe 1985).

V primeru nenamerne povzročitve telesne poškodbe je predpisana globa dveh garnitur vojaške opreme. V primeru namerno povzročenih telesnih poškodb z namenom umora je predpisana kazen prisilnega dela in tetoviranje (Hulsewe 1985).

LRK:

Za naklepni umor je v kazenskem zakoniku predpisana smrtna kazen, dosmrtna zaporna kazen ali zaporna kazen najmanj 10 let. Za uboj iz malomarnosti je predpisana zaporna kazen od 3 do 7 let. Za namerno povzročitev telesnih poškodb pa je predpisana zaporna kazen do 3 let, kazenski pripor ali javni nadzor (Criminal Law of the People's Republic of China 1997).

V obeh zakonikih je navadno za naklepni umor predpisana smrtna kazen. Pri namerni povzročitvi telesnih poškodb so predpisane kazni zakonika LRK precej milejše, vendar pa se v zakoniku pojavi kazen javnega nadzora, ki je bil glavnih elementov doktrine legalizma, v sodobni Kitajski državi pa se pojavlja kot možna oblika kazni za manjša kazniva dejanja.

#### KAZNIVA DEJANJA ZANEMARJANJA DOLŽNOSTI IN ZLORABE POLOŽAJA

QIN:

V primeru, da uradnik ne opravlja svoje dolžnosti oz. ne izvršuje nalog, ki so mu dane, je obsojen za manjšo kršitev pravilnika (Hulsewe 1985).

Kazen za neopravljanje dolžnosti v obstoječem zakoniku ni podana.

LRK:

Za zanemarjanje dolžnosti ali zlorabo položaja uradnika je v zakoniku predpisana zaporna kazen do 3 let ali pripor. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen od 3 do 7 let. Če uradnik zlorabi položaj ali malomarno opravlja svojo poklicno dolžnost v namen osebne koristi, je predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor. V primeru posebno resnih okoliščin je predpisana zaporna kazen od 5 do 10 let (Criminal Law of the People's Republic of China 1997).

Zakon LRK predpisuje višje kazni za uradnike, ki zagrešijo določena kazniva dejanja s pomočjo zlorabe položaja, kot npr.: nezakonito pridržanje osebe, lažne ovadbe ..., kot za navadne ljudi.

#### KAZNIVA DEJANJA PONEVERBE

V kazenskem zakoniku dinastije Qin se kazniva dejanja poneverbe nanašajo le na uradnike, zato je slednja primerjava z zakoni LRK narejena le za primer kaznivega dejanja poneverbe državnih uradnikov.

QIN:

V primeru, da se državni uradnik udeleži v prevarah in poneverbah, je zanj v zakoniku dinastije Qin predpisana globa enega ščita ali več in po izrečeni kazni je uradnik za vedno razrešen s položaja (Hulsewe 1985).

Če nadzornik ne opravlja svoje dolžnosti, ampak se ukvarja z nezakonitimi stvarmi, je predpisana kazen izgon (Hulsewe 1985).

LRK:

Za zlorabo položaja državnega uradnika, poneverbo javnih sredstev za privatno rabo ali udeležanje v nezakonitih aktivnostih je predpisana zaporna kazen do 5 let ali pripor. V primeru resnih okoliščin je predpisan zaporna kazen najmanj 5 let. V primeru, da državni uradnik poneveri zelo visoko vsoto javnih sredstev in te vsote ne vrne, je predpisana zaporna kazen najmanj 10 let ali dosmrtna zaporna kazen (Criminal Law of the People's Republic of China 1997).

Visoka zaporna kazen in izgon sta zelo primerljivi kazni za večjo poneverbo ali nezakonita dejanja. Za vsa ostala kazniva dejanja poneverbe ali zlorabe položaja so nižje kazni ravnotako primerljive, in sicer zaporna kazen do 5 let oz. globa v dinastiji Qin. Razlika je v tem, da zakon dinastije Qin po izvršeni kazni predpisuje tudi razrešitev s položaja, zakon LRK pa tega ne omenja, čeprav menim da praksa to vseeno pogojuje.

#### KAZNIVO DEJANJE LAŽNE OVADBE

QIN:

V primeru, da oseba A lažno ovadi osebo B z namenom, da bi se sama izognila kazni in se izkaže, da oseba B ni zagrešila kaznivega dejanja, zakon predpisuje tisto kazen za osebo A, za katero je slednja upala, da se ji izogne. Lažne ovadbe se kaznuje s kaznijo, ki je predpisana za kaznivo dejanje, ki se ga lažno ovadi (Hulsewe 1985).

LRK:

Za lažne ovadbe z namenom, da bi bila neka druga oseba podvržena preiskavi kazenske odgovornosti, zakon predpisuje v primeru resnih okoliščin zaporno kazen do 3 let, pripor ali javni nadzor. V primeru posebno resnih okoliščin, je predpisana zaporna kazen od 3 do 10 let. Če omenjeno kaznivo dejanje zagreši državni uradnik, mu je dodeljena težja kazen (Criminal Law of the People's Republic of China 1997).

Kazni obeh zakonikov so precej stroge, vendar so drugače opredeljene. V dinastiji Qin je poudarjena skupinska odgovornost za kazniva dejanja, kazni vsebujejo predvsem prisilno delo in pohabljanje, tudi smrtno kazen, ki pa v virih, ki so na voljo, ni velikokrat omenjena oz. predpisana. V zakoniku LRK so predpisane zaporne kazni visoke, dosmrtna zaporna kazen in smrtna kazen pa velikokrat predpisani.

#### **6.4 Elementi legalizma v kazenskem zakoniku Ljudske Republike Kitajske**

Elementi legalizma, ki se pojavljajo v današnjem kazenskem zakoniku, so predvsem kazen javnega nadzora (管制刑罚 – guanzhi xingfa) in razmeroma stroge oz. visoke kazni za določena kazniva dejanja. Eden od elementov legalizma v sodobni Kitajski državi pa ni del kazenskega zakonika, temveč del kazenskega sistema. Ta oblika kazni je prisilno delo, ki se ga izvaja v sistemu Laogai (劳改). To je sistem zaporov in delovnih kampov, kjer se poleg kaznovanja izvaja tudi reforma skozi delo.

Kljub vsemu pa kazenski zakonik v 46. členu navaja, da mora vsak, ki je obsojen na zaporno kazen ali dosmrtno zaporno kazen in lahko dela, sprejeti vzgojo in reformo skozi delo (Criminal Law of the People's Republic of China 1997).

## **Kazen javnega nadzora (管制刑罚)**

Družbeni nadzor se je v dinastiji Qin pojavljal predvsem kot sestavni del državne doktrine legalizma, v sodobni Kitajski državi pa se ta element pojavlja v obliki kazni, v kazenskem zakoniku.

Implementacija kazni nadzora ne vključuje zaporne kazni, temveč je metoda kazni, ki jo izvaja javno–varnostni organ, ki z družbenim nadzorom izvaja določeno omejevanje storilčeve svobode. Nadzor je na Kitajskem ena najblažjih oblik kaznovanja. Nevarnost storilca je relativno majhna, zato ni potrebe po zaporni kazni in na ta način se razlikuje od drugih oblik kaznovanja (管制 – Nadzor).

Metoda implementacije kazni je javno delo in ne zaporna kazen. Storilec, obsojen na kazen nadzora, mora pod nadzorom javno–varnostnega organa delovati v skladu z zakoni in predpisi, aktivno sodelovati pri fizičnem delu (prevzgoja skozi delo), omejena mu je svoboda gibanja in kot dodatna kazen so mu odvzete politične pravice. Po prenehanju kazni so storilcu povrnjene politične pravice (管制 – Nadzor).

Čas trajanja kazni je od treh mesecev do dveh let. Kazen je v določenih primerih lahko tudi višja, vendar ne sme presegati skupno dobe treh let (管制 – Nadzor).

Kazen nadzora spada v kategorijo glavnih kazni (主刑 – zhuxing) in je predpisana za veliko število kaznivih dejanj. Na primer: (Criminal Law of the People's Republic of China 1997)

Kaznivo dejanje ogrožanja državne varnosti: za udeležence v uporabi ali izgredu in ne glavne akterje. Za slednje je navadno predpisana določena zaporna kazen.

Kaznivo dejanje kršenja osebnih ali demokratičnih pravic državljanov: namerna povzročitev telesnih poškodb, nelegalno pridržanje osebe ali nelegalen odvzem osebne svobode drugi osebi, lažne ovadbe z namenom, da bo druga oseba kazensko odgovorna.

Kaznivo dejanje oviranja upravljanja javnega reda: nasilno oviranje državnega uradnika pri izvrševanju njegovih nalog, napeljevanje ljudi k upiranju implementacije zakonov in upravnih predpisov ter pravil, ponarejanje, spreminjanje, nakup, prodaja, kraja ali uničenje uradnih dokumentov, certifikatov ali pečatov državnega organa, shod ljudi z namenom motenja javnega reda (kazen velja za aktivne člane shoda in ne vodje shoda), neprijavljen ali nelegalen shod ali demonstracija, s čimer se krši javni red, hazarderstvo, produkcija, izdaja, prodaja ali distribucija pornografskih materialov.

Kaznivo dejanje ogrožanja interesov nacionalne obrambe: oviranje vojaka pri opravljanju dolžnosti, sabotaza vojaške opreme, poseg v vojaško omejeno območje.

Nadzor je ena od možnih kazni za navedena kazniva dejanja. Je kazen za manjše prekrške, ki nimajo resnih posledic oziroma dejanje ne predstavlja dovolj velike nevarnosti, da bi za storilca bila primerna zaporna kazen, zato se mu odredi kazen javnega nadzora. Za resne posledice in večja kazniva dejanja pa je navadno predpisana določena zaporna kazen.

### **Prisilno delo – sistem Laogai (劳改) – reforma skozi delo**

Prisilno delo je bila zelo pogosta kazen v času dinastije Qin. V današnji Kitajski državi prisilno delo kot oblika kazni ni navedeno v kazenskem zakoniku, vendar sistem reforme skozi delo – Laogai aktivno deluje.

Reforma skozi delo (Laogai – 劳改) je kitajski sistem delovnih zaporniških tovarn, centrov za pripor in prevzgojnih kampov. Ta sistem je oblikoval Mao Zedong v zgodnjih petdesetih letih prejšnjega stoletja po modelu ruskih gulagov kot način kaznovanja in reforme storilcev kaznivih dejanj, na način, uporaben za državo. S takim načinom kaznovanja so preobrazili mišljenje storilcev in z njihovim delom v teh ustanovah pridobili ekonomski dobiček. Laogai sistem je na Kitajskem delujoč še danes. Osebe v sistemu laogai se dnevno soočajo s procesom reforme in politične indoktrinacije ter prisilnim delom (Laogai Handbook 2006).

Sistem sestavljajo tri različne kategorije reforme: (Laogai Handbook 2006)

- zaporniško delo (laogai – 劳改),
- prevzgoja skozi delo (laojiao – 劳教),

– prisilno delovno mesto (jiuye – 就业).

Laogai je najpogostejša oblika reforme, namenjena zapornikom obsojenim, za kazniva dejanja v skladu s kazenskim zakonikom Kitajske. Je oblika prisilnega dela v zaporu in proces reforme miselnosti zaprte osebe (Laogai Handbook 2006).

Jiuye se uporablja za državni nadzor nad osebami, ki so že prestale zaporno kazen in bile v tem času vključene v laogai – zaporniško delo. Bivši zaporniki, ki niso poplno prevzgojeni oz. reformirani, morajo po že prestani kazni v sistemu jiuye živeti in delati na točno določenih lokacijah, ki so jim dodeljene s strani države. Danes je jiuye v večini ukinjen, vendar ga še zmeraj izvajajo v določenih regijah (Laogai Handbook 2006).

Laojiao uporabljajo za pridržanje oseb, za katere menijo da predstavljajo grožnjo državni varnosti ali menijo da so neproduktivni. Osebe so v laojiaoju lahko pridržane od enega do treh let. Po potrebi se lahko kazen podaljša za eno leto. Nedelje in prazniki so dela prosti dnevi, namenjeni za počitek. Osebe, vključene v prevzgojo skozi delo, v skladu s kazenskim zakonikom LRK niso storile kaznivega dejanja, zato jih imenujejo osebje laojiaja in ne zaporniki in kot taki niso upravičeni do sodnega procesa. Osebe so v laojiao poslane na osnovi administrativnega ukrepa, ki ga izvrši javno–varnostni organ, in ne na osnovi sodnega procesa. Laojiao država navadno uporabljajo za kaznovanje in zatiranje političnih in verskih disidentov (Laogai Handbook 2006).

Prevzgoja skozi delo osebi nalaga obvezno izobraževanje in je metoda, ki se ukvarja s človekovimi notranjimi konflikti (Način implementacije prevzgoje skozi delo 2006, 2. člen – 劳动教养试行办法 2006 , 第二条).

V procesu prevzgoje skozi delo se osebi implementira politika vzgoje in prevzgoje, pri čemer je učenje na prvem in fizično delo na drugem mestu. Pod strogim nadzorom skozi učenje politične miselnosti, kulture in udejstvovanja v fizičnem delu se tako osebe prevzgojijo v osebe, ki upoštevajo in spoštujejo zakone ter disciplino in etiko, resnično ljubijo svojo domovino in delo (Način implementacije prevzgoje skozi delo 2006, 3. člen – 劳动教养试行办法 2006 , 第三条).

Osebe, pridržane v laojiaoju, morajo delovati v skladu s pravili imenovanimi pet zahtev in deset prepovedi (五要 , 十不准 – wu yao, shi buzhu):

Pet zahtev:

- priznati krivdo in prepoznati napake ter upoštevati zakone, disciplino in izobraževanje,
- učiti se politiko, kulturo in tehničnih sposobnosti,
- aktivno sodelovati v produktivnem fizičnem delu,
- upoštevati družbeno etiko in biti vljuden,
- odobravati vodstvo komunistične partije in socialistični sistem.

(Način implementacije prevzgoje skozi delo 2006, 20. člen – 劳动教养试行办法 2006 , 第二十条)

Deset prepovedi:

- oseba ne sme poljubno zapustiti predpisane aktivnosti,
- oseba ne sme razpravljati o podrobnostih svojega primera in podajati metode izvršitve kaznivega dejanja,
- oseba ne sme imeti dolgih las in brade,
- oseba ne sme brati pornografskih materialov in širiti promiskuitetnih idej,
- oseba ne sme uničevati javne lastnine,
- prepovedana je pasivnost pri delu ali upiranje fizičnemu delu,
- prepovedano je formiranje tolpe in pretepanje,
- prepovedano je pitje alkohola, hazardiranje in kraja,
- prepovedano je izsiljevanje in obdarovanje (podkupovanje),
- prepovedano je prikrivanje in obtoževanje.

(Način implementacije prevzgoje skozi delo 2006, 20. člen 劳动教养试行办法 2006 , 第二十条)

Predvsem v laojiao sistemu se kaže komponenta, ki se je pojavljala v legalizmu in v maoizmu, predvsem v obdobju kulturne revolucije. Ta komponenta legalizma je zatiranje drugače mislečih – politični zaporniki.

Vsi zapori oz. "zaporniška podjetja" v sistemu Loagai so v državni lasti, kar pomeni, da jih država oskrbi z zemljo, lastnino, opremo in finančno podporo. Produkti, proizvedeni v laogai sistemu, pa so del kitajske ekonomije in pronicajo tudi na tuje trge. Posledica tega je, da so zaporniki prisiljeni proizvajati najrazličnejše produkte za prodajo na domačem in mednarodnem trgu (Laogai Handbook 2006).

Loagai sistem ima tako kazensko, politično in ekonomsko funkcijo.

Zapori ali delavni kampi imajo navadno dvojna imena, ime podjetja oz. javno ime in ime zapora ali delovnega kampa, osnovanega s strani kitajskega Ministrstva za pravosodje. Slednja ne spominjajo na ime podjetja. Na primer: (Laogai Handbook 2006)

Kemična dela Yuci, Tovarna oblačil Taiyuan. Imeni dveh podjetij, ki sta v bistvu ženska zapora v provinci Shanxi, kjer proizvajajo kozmetiko, oblačila in zobno pasto.

Farma Daxinzhuang, ki je kamp za prevzgojo skozi delo – laojiao z imenom Changzhi Daxinzhuang, kjer pridelujejo sadje, zelenjavo, žito in vzrejajo živino, prav tako pa proizvajajo tudi grelne parne pipe.

Tovarna strojev Jiaying, ki je zapor v mestu Meizhou, kjer so zaprti odrasli moški zaporniki, obsojeni na smrtno kazen po dvoletni zaporni kazni, obsojenci na dosmrtno zaporno kazen in obsojenci na druge zaporne kazni. V tem zaporu proizvajajo dele za avtomobile.

Rudnik Luojiadu, Farma čaja Guanbei. Imeni dveh podjetij, ki sta v bistvu zapor mesta Pingshi.

### **Visoke zaporne kazni in smrtna kazen**

Čas zaporne kazni je v kazenskem zakoniku Ljudske Republike Kitajske predpisan od 6 mesecev do 15 let. V primerih, ko je smrtna kazen znižana na zaporno kazen, ali v primeru, kjer je zaporna kazen združena za več kaznivih dejanj skupaj, pa je 20 let. Dejstvo, da se v

praksi zaporna kazen podaljša, ko so zaporniki po že prestani kazni vključeni v sistem jiuye (prisilno delovno mesto), kjer morajo delati in živeti na točno določeni lokaciji, predpisani s strani države v namen nadzora, pa kaže na dejansko visoke zaporne kazni oz. podaljšane zaporne kazni. Na strogost kazni kaže prisilno delo in reforma miselnosti človeka, ki prestaja zaporno kazen, ter ostalih oseb, ki se na osnovi administrativnih ukrepov in ne na osnovi sodnega procesa znajdejo v sistemu laogai, predvsem v kampih za prevzgojo skozi delo – laojiao.

Glede na 48. člen kazenskega zakonika se smrtna kazen predpisuje le za posebej resna kazniva dejanja, vendar pa je smrtna kazen predpisana tudi za nekatera druga kazniva dejanja, za katera v primeru posebej resnih okoliščin zakon nalaga smrtno kazen. Večinoma pa je zakon pisan tako, da je kazen lahko najmanj 10 let zaporne kazni ali dosmrtna zaporna kazen, ali smrtna kazen, glede na resnost okoliščin ali posledic kaznivega dejanja.

Na primer: (Criminal Law of the People's Republic of China 1997)

125. člen kazenskega zakonika predpisuje za nelegalno izdelavo, trgovanje, transport ali hrambo orožja zaporno kazen od 3 do 10 let. V primeru resnih okoliščin pa zakon predpisuje zaporno kazen najmanj 10 let, dosmrtno zaporno kazen ali smrtno kazen.

170. člen kazenskega zakonika predpisuje za ponarejanje denarja od 3 do 10 let zaporne kazni in globo. V primeru posebno velike vsote ponarejenega denarja ali drugih posebno resnih okoliščin ter za vodje tolpe, ki se ukvarjajo s ponarejanjem denarja, pa zakon predpisuje zaporno kazen najmanj 10 let, dosmrtno zaporno kazen ali smrtno kazen in kot dodatno kazen globo.

199. člen kazenskega zakonika predpisuje za finančno goljufijo, kjer gre za veliko vsoto denarja ali pa je povzročena velika izguba za državo in njene ljudi, dosmrtno zaporno kazen ali smrtno kazen in kot dodatno kazen še zaplembo lastnine.

295. člen kazenskega zakonika predpisuje za osebo, ki drugo osebo uči, kako zagrešiti kaznivo dejanje, do 5 let zapor, pripor ali javni nadzor. V primeru resnih okoliščin zakon predpisuje zaporno kazen najmanj 5 let. V primeru posebno resnih okoliščin pa zakon predpisuje dosmrtno zaporno kazen ali smrtno kazen.

383. člen kazenskega zakonika predpisuje za poneverbo vsaj 100.000 yuanov, zaporno kazen najmanj 10 let ali dosmrtno zaporno kazen in zaplembo lastnine. V primeru posebno resnih okoliščin pa celo smrtno kazen in kot dodatno kazen zaplembo lastnine.

Tako je smrtna kazen predpisana za zelo različno paleto kaznivih dejanj: naklepni umor, poneverba denarja, rop, ogrožanje državne varnosti, ogrožanje javne varnosti, tihotapjenje, trgovanje, transport in proizvodnja drog, nasilna kraja javne ali privatne lastnine, požig, eksplozija, širjenje strupov, poškodovanje nasipov ali jezov ... v primeru resnih okoliščin.

Še v večjem številu členov kazenskega zakonika Ljudske Republike Kitajske je predpisana dosmrtna zaporna kazen. Dosmrtna zaporna kazen je predpisana za zelo različna kazniva dejanja in je velikokrat ena od mogočih oblik kazni v primeru posebno resnih okoliščin za določena kazniva dejanja, kjer je tudi kot mogoča oblika kazni predpisana smrtna kazen.

Tako od vseh 451 členov kazenskega zakonika Ljudske Republike Kitajske približno 55 členov predpisuje smrtno kazen in približno 87 dosmrtno zaporno kazen.

## 7. ZAKLJUČEK

Filozofska šola legalizma (fa jia – 法家) je bila ena izmed filozofskih šol, ki so se oblikovale v obdobju Vojskujočih se držav (Zhanguo – 战国, 481 – 221 pr. n. št.) in so predstavljale razvoj klasične kitajske miselnosti.

Legalisti so bili prepričanja, da mora biti dobra vlada zasnovana na podlagi zakona in ne na podlagi morale. Zagovarjali so strogo kaznovanje za ohranjanje sistema in poslušnosti državljanov. Cilj legalizma je bil vzpostavitev absolutne oblasti vladarja in popoln nadzor nad posamezniki v družbi. Pri pogledu na vladanje so se opirali na sistem kaznovanja in nagrajevanja, katerega je utemeljil Shang Yang (商鞅) in ga uporabljal v smislu kazenskega prava. Sistem nagrajevanja in kaznovanja je veljal za vse državljane enako, tako se s pojavom legalizma na Kitajskem prvič pojavi pojem enakosti pred zakonom, kar je pomenilo predvsem enakost pred kaznovanjem.

Legalisti so s svojo prakso in izkušnjami prispevali velik delež k uveljavljanju novih principov delovanja države in močno vplivali na politično miselnost ter praktično politiko tradicionalne Kitajske.

Legalizem se je prvič in edinokrat v obliki državne doktrine pojavil v dinastiji Qin. V naslednji dinastiji Han se je prepletal z novo državno doktrino, konfucianizmom, ki se je kot državna doktrina ohranil vse do 19. stoletja.

Vpliv legalizma je bil prisoten tudi v ideologiji Ljudske Republike Kitajske, ustanovljene leta 1949 pod vladavino Mao Zedonga. V obdobju vladavine Mao Zedonga so se elementi legalizma izražali predvsem v sistemu vsesplošnega nadzora nad posamezniki, ki so ga neposredno izvajali preko propagande ideologije Mao Zedonga, ovaduštva in v zatiranju drugače mislečih, ki so kazali kakršne koli znake odklona od generalne linije politike komunistične partije. Vsi ti elementi so bili najbolj izraženi v obdobju kulturne revolucije (1969 – 1979).

V sodobni Kitajski državi se elementi legalizma odražajo v kazenskem zakoniku, ki vsebuje kazni nadzora, visoke in stroge zaporne kazni ter smrtno kazen, ki jo predpisuje nemalo

zakonskih členov. Eden od elementov pa se nahaja v kazenskem sistemu in ne kazenskem zakoniku. To je prisilno delo, najpogostejša oblika kazni v dinastiji Qin, in ga v sodobni Kitajski državi opravljajo zaporniki in ostale osebe vključene v sistem Laogai.

Kronološki pregled vpliva legalizma na strukturo vladanja in ideologijo nam kaže na počasno usihanje legalizma, od viška v dinastiji Qin do današnje Kitajske države, kjer so se določeni elementi ohranili predvsem v kazenskem zakoniku. Vendar pa ti elementi legalizma še zmeraj odločilno vplivajo na določene segmente Kitajske države, tako da lahko rečemo, da je političnemu sistemu Ljudske Republike Kitajske dodala poseben pečat, poleg marksistično-leninistične teorije, tudi legalistična teorija, ki se je izoblikovala v filozofski šoli legalizma tradicionalne Kitajske.

Pričujoče delo kaže na pomembnost zgodovinskega preučevanja posamezne države, katere elementi dajejo posebno podobo sodobni obliki države in jo s tem naredijo edinstveno.

## 8. LITERATURA:

- Bernal, Martin (1988): *Mao in kitajska revolucija, v Marksizem v obdobju Tretje internacionale*. Ljubljana: Cankarjeva Založba.
- Courtois, Stephane (1999): *Črna knjiga komunizma: Zločin, teror in zatiranje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Fung, Yu-lan (1971): *Istorija kineske filozofije*. Beograd: Nolit.
- Hulsewe, Anthony F.P. (1985): *Remnants of Ch'in Law*. Leiden: E.J. Brill.
- Han Fei Tzu (1964): *Basic Writings*. New York: Columbia University Press.
- Mao Tse Tung (1969): *Kitajska revolucija: Iz izbranih del*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- MaCormack, Geoffrey (1996): *The spirit of traditional Chinese law*. Athens: University of Georgia Press.
- Rošker, Jana (1992): *Zmajeve hiše: oris kitajske kulture in civilizacije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Rošker, Jana (1995): *Za zidovi varnosti in hrepenenja: koncept države v kitajski tradiciji*. Radovljica: Didakta.
- Rošker, Jana (2005): *Iskanje poti – Spoznavna teorija v kitajski tradiciji, 1. del – Od protofilozofskih klasikov do neokonfucianstva*. Ljubljana: Znanstveni inštitut FF.
- Saje, Mitja (2002): *Starodavna Kitajska: zgodovina Kitajske od najstarejših časov do dinastije Qin*. Ljubljana: Oddelek za azijske in afriške študije Filozofske fakultete.
- Stanič, Janez (1980): *Razpotja komunizma*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Šolajić, Dragutin (1967): *Kitajska kulturna revolucija*. Ljubljana: ČZP "Komunist".
- Šan, Jan (1977): *Knjiga Vladara oblasti Šan*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.

## INTERNETNI VIRI:

- *Criminal Law of the People's Republic of China 1997*. Dostopno na <http://www.cecc.gov/pages/newLaws/criminalLawENG.php> (2. december 2006).
- *The Laogai Research Foundation (2006): Laogai Handbook 2005–2006*. Dostopno na <http://laogai.org/news2/book/handbook05-06.pdf> (11. marec 2007).

- *劳动教养试行办法 (2006)* (Način implementacije prevzgoje skozi delo). Dostopno na <http://www.bjlg.gov.cn/show.aspx?id=113&cid=27&page=1> (15. april 2007).
- *管制* (Nadzor). Dostopno na <http://www.zixishi.cn/sikao/book.php?id=2602> (12. junij 2007).